

Jussi Uusitalo

RAKENNUSALALLA VILPILLISESTI TOIMIVAT YRITYKSET JA
VILPILLISEN TOIMINNAN VAIKUTUKSET SATAKUNNAN
ALUEELLA

Liiketalouden koulutusohjelma

2015

RAKENNUSALALLA VILPILLISESTI TOIMIVAT YRITYKSET JA VILPILLISEN TOIMINNAN VAIKUTUKSET SATAKUNNAN ALUEELLA

Uusitalo, Jussi

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Liiketalouden koulutusohjelma

Lokakuu 2015

Ohjaaja: Salomaa, Timo

Sivumäärä: 56

Liitteitä: 0

Asiasanat: rakennusala, Satakunta, harmaa talous

Opinnäytetyön aiheena oli tehdä laadullinen tutkimus Satakunnan rakennusalan yritysten vilpillisestä toiminnasta ja toiminnan vaikutuksista Satakunnan alueella. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Rakennusliiton Satakunnan aluejärjestö. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään, miten harmaa talous ilmenee vilpillisten rakennusalan yritysten toiminnassa, ja mitä vaikutuksia sillä on yhteiskuntaan ja yhteisöön. Tutkimustulokset saatiin tekemällä syvähaastatteluja, sekä tutustumalla aiheesta julkaistuun materiaaliin.

Työn teoriaosassa käytiin läpi oleellisia aiheeseen liittyviä termejä ja käsitteitä. Lisäksi selvitettiin rakennusalan yritysten talousrikollisuuden eri ilmentymiä, ja näiden vaikutuksia. Yleisesti käsiteltiin myös yritysten vastuuta ja velvollisuuksia.

Tiedonhankintatavaksi valittiin kasvotusten ja puhelimitse tapahtuvat syvähaastattelut. Haastatteluja tehtiin yhteensä kolme. Syvähaastattelu katsottiin sopivimmaksi haastattelumuodoksi, koska haastateltavilta tahdottiin omakohtaisia kokemuksia sekä laajoja spontaaneja vastauksia myös ennalta määrittelemättömiin kysymyksiin. Saatujen tulosten avulla Rakennusliiton Satakunnan aluejärjestö saa yleiskuvan Satakunnan rakennusalan tämänhetkisestä tilanteesta harmaan talouden saralla.

Tutkimustuloksista ilmeni, että Satakunta on rakennusalan yritysten vilpillisen toiminnan kannalta hyvin samalla viivalla koko Suomen kanssa. Ominaisimmat piirteet Satakunnalle ovat yritysten harjoittamat laajat kuittikaupat sekä ulkomaalaisten alihankkijayritysten työsyRJintä- ja kiskontajutut. Haastatteluista sekä muista lähteistä saamani tutkimustulokset olivat keskenään hyvin samankaltaisia, mikä puoltaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta.

COMPANIES WORKING FRAUDUENTLY ON CONSTRUCTION BUSINESS AND THE EFFECTS OF THE FRAUDUENT ACTIONS

Uusitalo, Jussi

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

October 2015

Supervisor: Salomaa, Timo

Number of pages: 56

Appendices: 0

Keywords: construction business, Satakunta, grey economy, economic crime

The purpose of this thesis was to make a qualitative research about the fraudulent actions of companies working on construction business to Satakunta's regional office of the construction union. Thesis is clarifying how the grey economy work appears among the companies in construction business, and how does these actions effect the society and community. The research results were achieved by interviews and exploring other releases of the subject.

The theoretical part of the work introduced the terms and concepts related to the subject. The ways how economic crimes appear and effect were also investigated, along with the general responsibilities and duties of companies.

Informal interviews face to face or via telephone were selected as the main method of data collection. Three interviews were made altogether. Informal interview was selected as the interviewing method because individual and extensive spontaneous responses were wanted. With the results of the research Satakunta's regional office of the construction union is allowed to get an overview of the current situation of the economic crimes in the area of Satakunta.

The research results stated that when it comes to economic crimes and grey economy of construction business Satakunta is pretty far on the same line with the rest of the Finland. Most frequently appearing characteristics of Satakunta are broad business chains operated with only receipts and work discriminations of the workers of foreign subcontracting companies. The results got from the interviews and other resources turned out to be quite similar, which supports the reliability of a qualitative research.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	8
1.1	Aiheen valitseminen	8
1.2	Työn tavoite	8
1.3	Työn rakenne	9
2	TUTKIMUSMENETELMÄT JA LÄHTEET	10
2.1	Laadullinen tutkimus	10
2.2	Lähteet	11
2.2.1	Haastattelut.....	11
2.2.2	Haastateltavat	13
3	YRITYKSEN LAKISÄÄTEIEST VELVOITTEET	14
3.1	Yrityksen velvollisuudet yhteisölle	15
3.1.1	Kausiveroilmoitus	15
3.1.2	Työnantajan pakolliset maksut.....	16
3.2	Työsuhde	17
3.2.1	Työsopimus	18
3.2.2	Työnantajan velvollisuudet työsuhteessa	18
3.2.3	Työntekijän velvollisuudet työsuhteessa.....	19
3.2.4	Työehtosopimus	20
4	RAKENNUSALA JA HARMAA TALOUS	20
4.1	Harmaan talouden määritelmä	21
4.2	Harmaan talouden vaikutukset kansantaloudellisesti	21
4.3	Rakennusala Suomessa	22
4.4	Alihankinta ja vuokratyö	22
4.5	Talousrikollisuus rakennusosalalla	23
4.6	Pimeä työ	24
4.6.1	Pimeän työn houkutukset	24
4.7	Kuittikauppa.....	26
4.7.1	Kuittikaupan edut	27
4.8	Konkurssikeinottelu	28
4.9	Bulvaani	28
4.10	Ulkomaalaiset työntekijät rakennusosalalla	28
5	VIRANOMAISET JA YRITYSTEN VILPILLINEN TOIMINTA	29
5.1	Talousrikosten tukinta ja tutkintaprosessi.....	29
5.1.1	Epäilysten lähteet	30
5.1.2	Viranomaisten yhteistyö.....	30
5.1.3	Resurssit	31

5.1.4	Haasteet	32
5.2	Lainsäädännölliset työkalut talousrikoksia vastaan	32
5.2.1	Veronumero.....	33
5.2.2	Tilaajavastuulaki	33
5.2.3	Ilmoitusvelvollisuus	34
5.2.4	Käännetty arvonlisävero.....	36
5.3	Raksa 3 – projekti	36
5.4	Rangaistukset	37
5.4.1	Vankeus ja sakot.....	37
5.4.2	Liiketoimintakielto	37
6	TUTKIMUSTULOKSET	38
6.1	Satakunnan alue	38
6.2	Satakunnan rakennusalan yritykset.....	38
6.2.1	Satakunnan rakennusalan työllisyys.....	38
6.3	Harmaa talous Satakunnan alueella	39
6.3.1	Kuittikauppa Satakunnassa	40
6.3.2	Pimeä työ Satakunnassa	41
6.3.3	Ympäristörikokset Satakunnassa	41
6.3.4	Työsyrintä ja kiskonta Satakunnassa	42
6.3.5	Olkiluoto 3 – ydinvoimalan rakennushanke.....	43
6.4	Harmaan talouden vaikutukset Satakunnan alueella	46
6.4.1	Menetettyt verotulot	46
6.4.2	Kilpailun vääristyminen	47
6.4.3	Tuotteen laadun heikkeneminen.....	49
6.4.4	Rikokset edesauttavat muita rikoksia.....	49
7	LOPUKSI	50
7.1	Johtopäätökset.....	50
7.2	Työn arviointi ja tulosten luotettavuus	51
8	LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

1.1 Aiheen valitseminen

Pääpiirteinen idea aiheesta oli pitkään selkeä. Perustava ajatukseni oli tehdä työni talousrikollisuuteen liittyvästä aiheesta, mutta tarkempi näkökulma puuttui. Talousrikollisuus on sekä mielenkiintoinen että aina ajankohtainen aihe, joka jaksaa pitää mielenkiintoni yllä pitkään, ja johon paneudun mielelläni syvemmin. Suunnittelin työni jo alustavasti yleisellä tasolla aihepiirinäni pimeä työ. Päätin kuitenkin etsiä vielä työlleni toimeksiantaja, joka toisi työhöni syvempää tarkoitusta. Lähestyin asiassa Rakennusliiton Satakunnan aluetoimistoa, ja he totesivat aiheeseen liittyvästä opinnäytetyöstä olevan heille mahdollisesti hyötyä. Rakennusliitto on ammattiliitto, johon kuuluu noin 87 000 jäsentä. Liitto edustaa talonrakennus-, talotekniikka-, maalaus-, maa- ja vesirakennus-, asfaltti-, vedeneristys- sekä rakennustuoteteollisuudenalojen työntekijöitä. Rakennusliitto on osa keskusjärjestö SAK:ta, ja on yksi sen suurimmista osista. (Rakennusliiton Facebook-sivut) Liiton Satakunnan osasto päätti yhteisymmärryksessä ryhtyä työni toimeksiantajaksi, ja aihe heillä oli itsellään valmiina minua varten.

Minulta löytyy myös kokemusta ja pohjatietoa aiheesta työskenneltyäni yli kolme vuotta porilaisessa tilitoimistossa. Tilitoimistossa pääsin lähelle yritysmailmaa, ja sain yleisen ymmärryksen kuinka se toimii. Asiakkainamme oli paljon paikallisia rakennusalan yrityksiä, mistä uskon olleen minulle huomattavaa hyötyä tätä työtä tehdessäni.

1.2 Työn tavoite

Opinnäytetyötäni lukiessa on pidettävä mielessä, että valtaosa rakennusalalla toimivista yrittäjistä ovat liiketoiminnassaan rehellisiä. Työni tutkii rakennusalan talousrikollisuutta ilmiönä, eikä koko alaa tule yleistää sen perusteella.

Rakennusliitto tahtoi minulta selvityksen siitä, kuinka Satakunnan alueen rakennusalan yritykset yleisesti harjoittavat vilpillistä toimintaa, ja miten se vaikuttaa Satakunnan alueeseen eri näkökulmista. Yritän työssäni löytää yksilöllisiä teemoja Satakunnan

alueesta verrattuna muun Suomen rakennusalan talousrikollisuuteen. Suomi on talousrikosten saralla melko homogeeninen alue, mutta Satakunnassa on havaittavissa joitakin ominaispiirteitä.

Työni yksi oleellinen haastavuus on myös aineiston hankkimisessa. Lähestynkin asiaa lähinnä teoreettiselta puolelta. Tavoitteeni on kerätä mahdollisimman paljon aineistoa asiasta, ja tiivistää tieto työhöni.

Tutkin rakennusalan yritysten vilpillistä toimintaa myös laajasti viranomaisten kannalta, tutustuen heidän näkemyksiinsä harmaasta taloudesta ja heidän keinoistaan sen kitkemiseksi. Laajalti käsittelen aihetta talousrikospoliisin näkökulmasta. Tekemiäni haastattelujen pohjalta tulin siihen tulokseen, että tämä näkökulma on käytännönläheinen, ja haastatteluni talousrikospoliisin kanssa oli informatiivisesti hyvin kattava ja antoisa.

Tavoitteeni on antaa lukijalle myös tietoa yleisesti Satakunnan rakennusalasta johtopäätösteni pohjustamiseksi. Työni sisältää lisäksi laajan teoriaosuuden, selvittämään termistöä ja luomaan yleistä kuvaa koko Suomen rakennusalan talousrikollisuudesta.

1.3 Työn rakenne

Johdannon sekä tutkimusmenetelmien ja lähteiden esittelemisen jälkeen aloitan työni teoriaosuudella. Pyrin käymään mahdollisimman yksityiskohtaisesti, mutta kuitenkin tiivistäen läpi rakennusalan yritysten yleisiä velvollisuuksia. Aluksi keskityn velvollisuuksiin joita yrityksellä on yhteisölle, ja tämän jälkeen perehdyn työsuhteen luomiin velvollisuuksiin. Yrityksen velvoitteisiin perehtymällä voi ymmärtää paremmin miksi yritys mahdollisesti harjoittaa vilpillistä toimintaa, ja miten se hyötyy tästä toiminnasta.

Osittain samaan aikaan käyn läpi oleellisia opinnäytetyöni aiheeseen liittyviä teemoja ja termejä. Tähän liittyen perehdyn syvemmin harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen. Teen sen keskittyen rakennusalaan sekä jossakin määrin yleisesti kaikkiin yrityksiin. Erittelen rakennusalan yritysten yleisimmät tavat harjoittaa vilpillistä toimintaa, sekä perehdyn hieman siihen, miksi nämä laittomat keinot houkuttavat yrityksiä.

Tämän jälkeen keskityn viranomaisten toimintaan talousrikosten ja vielä syvemmin rakennusalan talousrikosten parissa. Perehdyn vilpillisen toiminnan tutkintaan ja ennaltaehkäisemiseen. Käyn läpi myös rangaistuksia joita vilpillisestä toiminnasta seuraa.

Tutkimustulokset -kappaleeseen olen kerännyt yhteen saamani tiedot Satakunnan rakennusalan tilanteesta. Keskityn aluksi luomaan kuvaa yleisesti alueen rakennusalasta, minkä jälkeen syvennyn alueen rakennusalalla tapahtuvaan harmaaseen talouteen. Käyn harmaata taloutta läpi lähinnä esimerkkitapausten vetämänä. Pyrin esimerkkien turvin luomaan yleistä kuvaa siitä, kuinka Satakunnassa harjoitetaan vilpillistä toimintaa. Lisäksi pyrin löytämään Satakunnan alueesta mahdollisimman paljon yksilöllisiä alueelle tyypillisiä teemoja.

Tämän jälkeen keskityn vaikutuksiin, joita harmaalla taloudella on Satakunnan alueeseen. Jälleen pyrin löytämään mahdollisimman paljon alueelle tunnusomaisia yksilöllisiä vaikutuksia.

Viimeisessä kappaleessa tiivistän yhteen työni tutkimustulokset, ja teen johtopäätökset tulosten pohjalta. Pyrin käymään tuloksia läpi myös eri toimijoiden näkökulmista, ja löytämään selityksiä, miksi rakennusalan vilpilliset toimijat toimivat niin kuin tekevät.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA LÄHTEET

2.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyössäni käytän kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tyypillisiä ominaisuuksia kvalitatiiviselle tutkimukselle ovat muun muassa

- merkityksen keskeisyys - usein tutkitaan nimenomaan merkityksiä
- ihmisen suosiminen tiedon keruun lähteenä
- tarkoituksenmukainen kohdejoukon valitseminen
- subjektiivisuus ja kokemusten huomioiminen

- tutkijakeskeisyys, jossa usein tutkija katsotaan keskeiseksi toimijaksi ja valintojen tekijäksi
- tutkimussuunnitelman muotoutuminen tutkimuksen edetessä
- tutkimuskäytäntöjen, kuten tutkimusongelmien, joustavuus
- tulkinnallisuuden korostaminen (Ronkanen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 83.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tulkitsemaan ja ymmärtämään tutkimusainestoa, ja viemään ilmiön ymmärtäminen käsitteellisemmälle tasolle kuin alkuperäinen ymmärrys aiheesta. Asioiden merkitykset ymmärretään ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen sekä historian tuloksena, eivätkä näin ollen ole yksilöllisiä vaan aina yhteisöön kiinnittyviä ja jaettuja. (Ronkanen ym. 2011, 83.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuu hyvin pitkälti aineiston riittävyyteen. Tavoite on kerätä tietoa kunnes yksittäiset tapaukset eivät enää tuota lisää informaatiota. (Inspirans Oy, 2014.)

2.2 Lähteet

Tärkeimpien tiedonlähteideni - haastatteluiden - lisäksi lähteenäni toimivat lukuisat useimmiten valtakunnallisten toimijoiden internetartikkelit. Artikkeleista olen pyrkinyt valikoimaan mahdollisimman tuoreet kirjoitukset, ja olen kiinnittänyt erityistä huomiota internetsivujen luotettavuuteen. Lisäksi käytän lähteenäni paikallislehti Satakunnan Kansan artikkeleita. Artikkelit ovat oleellisessa osassa havainnoissani esimerkin turvin tutkimustuloksiani.

Kirjallisista lähteistä tärkeimpänä toimivat yleistä faktatietoa sisältävät kirjat koskien esimerkiksi rakennusteollisuuden lakeja ja yleisesti työlainsäädäntöä.

2.2.1 Haastattelut

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tietoa kerätään usein ihmisten kokemusten ja henkilökohtaisten mielipiteiden pohjalta. Näin ollen haastattelut olivat luonnollinen vaihtoehto tiedonkeruumetodiksi. Tässä opinnäytetyössä käyttämäni haastattelutekniikka

luokitellaan syvähaastatteluksi. Syvähaastattelu on keskustelunomainen haastattelu, jossa halutaan perehtyä haastateltavan henkilökohtaisiin aseteisiin, näkemyksiin ja tunteisiin haastattelun aiheesta. Syvähaastattelu on luonteeltaan strukturoimaton, eli sen etenemistä ei ole ennalta määritelty. Syvähaastattelun etenemisen määrittelee pitkälti haastateltava. Toki haastattelussa on tarkoitus puhua ennalta määrättyistä teemoista, mutta tarkkojen kysymysten sijasta syvähaastattelun on tarkoitus edetä luontevasti ja avoimesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka) Haastattelijan tehtävänä on luotsata keskustelua tarvittaessa takaisin aiheen pariin. Tavallisesti syvähaastattelu on ajaltaan yli tunnin mittainen, eli suhteellisen pitkäkestoinen. (OK-Opintokeskuksen [www-sivut](#))

Menetelmänä syvähaastattelun vahvuus on sen joustavuus, minkä ansiosta sen avulla on mahdollista saada syvällistä ja ennakoimatonta tietoa. Kerättävä aineisto rakentuu myös aidosti haastateltavan henkilön omien kokemusten kautta. Tutkijan omat etukäteen laaditut suunnitelmat ja ”tietämät” vastausvaihtoehdot eivät kahlitse haastateltavaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka)

Suuri vaara syvähaastattelussa onkin keskustelun ja vastausten johdattelu haastattelijan toimesta. Syvähaastattelu vaatii kaiken kaikkiaan haastattelijalta taitoa ja huolellista taustatyötä. Haastattelijalta edellytetään perehtymistä aiheeseen ja haastateltaviin. Myös haastateltavien valinta on oleellinen osa syvähaastattelua. Haastateltavia ei tule valita satunnaisesti, vaan tutkimuksen kohteeksi on valittava henkilöitä, joilta arvelaan saatavan sekä laadullisesti että määrällisesti parasta aineistoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka)

Tulkintojen tekeminen on syvähaastattelussa myös haastava vaihe, eikä tähän varsinaisesti muodollisia ohjeita ole. Tutkijan tulisi pystyä tulkitsemaan haastateltavan kertomukset omista arkipäiväisistä tilanteistaan teoreettisen ajattelun tasolle. (Virtual Statistics [www-sivut](#))

Koska tavoitteeni oli saada haastateltaviltani juurikin heidän henkilökohtaisia näkemyksiään ja kokemuksiaan opinnäytetyöni aiheesta, katsoin syvähaastattelun olevan tähän tutkimukseen luonnollinen vaihtoehto.

2.2.2 Haastateltavat

Paljon tietoa alueen talousrikollisuudesta ja poliisin toiminnasta tuotti haastatteluni Porin poliisilaitoksella. Haastattelin Länsi-Suomen poliisilaitoksen talousrikoskomisario Kirsi Silomäkeä, joka toimii osaston tutkinnanjohtajana jo kymmenettä vuotta. Valitsin hänet haastateltavakseni, koska minulla oli mahdollisuus saada haastattelu Porin talousrikostutkinnan yksiköstä, ja Rakennusliiton yhteyshenkilöni suositteli haastatteluni kohteeksi kyseistä tutkijaa. Länsi-Suomen talousrikososaston tutkinnanjohtajalla on paitsi yli kymmenen vuoden kokemus työstään, myös laaja yleisnäkemyksellinen talousrikollisuuden tilasta alueella. Uskon näin ollen tutkinnanjohtajan olevan uskottava ja vakuuttava lähde.

Verohallinnosta haastattelin yritysverotusyksikön verotarkastuspuolella ohjaus- ja kehittämisyksikössä toimivaa Tommi Lehtistä. Hän toimii tällä hetkellä Verohallinnon Raksa 3 – projektissa, ja toimii näin ollen tiiviisti työni aiheen parissa. Halusin verohallinnosta haastattelun, jotta saisin myös toisen luotettavan viranomaistahon mielipiteet ja näkökulman työhöni. Haastattelupaikkana toimi Porin verotoimisto.

Lisäksi haastattelin puhelimen välityksellä Rakennusliiton puheenjohtajaa Keijo Hentosta. Hän on toiminut puheenjohtajan toimessa jo kymmenen vuotta. Rakennusliiton Satakunnan aluejärjestön yhteyshenkilöni suositteli häntä haastateltavakseni. Hänen haastattelustaan sain näkökulmaa arkipäiväisesti alalla toimivalta kannalta.

Olin laatinut ennen haastatteluja joitakin kysymyksiä ja yleisiä teemoja, joista halusin haastateltavieni kanssa keskustella. Kysymykset ja teemat olin luonnollisesti kirjoittanut ylös jonkinlaiseen järjestykseen, mutta en yrittänyt pysytellä ennalta määrättyssä rakenteessa. Kysyin kysymyksiä sen perusteella, mitkä milloinkin tuntuivat aiheeseen sopivilta, tai jos minusta tuntui että on aika vaihtaa hieman keskustelun teemaa.

Otin jokaiseen haastateltavaani alkujaan yhteyttä puhelimitse. Kahden haastateltavan kanssa sovin kasvotusten tapahtuvat haastattelut. Puhelimen välityksellä tapahtuneen haastattelun Rakennusliiton puheenjohtajan kanssa onnistuin tekemään heti kun ensimmäisen kerran otin yhteyttä haastateltavaani. Hänellä sattui olemaan rauhallinen hetki, ja aikaa vastata kysymyksiini. Kirjoitin haastattelun aikana muistiinpanoja, mikä

osoittautui hieman työlääksi, mutta toisaalta helpotti haastattelun analysointia jälkikäteen.

Kasvotusten tapahtuneet haastattelut sain suoritettua rauhallisissa olosuhteissa haastateltavien toimistoilla, ja kaiken muotoisilta häiriöiltä onnistuttiin välttymään. Taltioin keskustelut ääninauhurilla, josta pystin jälkikäteen analysoimaan haastattelut. Nauhoittamani haastattelut olivat molemmat yli tunnin pituisia, joten päätin olla litteroimatta niitä aivan sanatarkasti. Litteroin ylös työni kannalta haastattelujen oleelliset osat.

Haastattelut onnistuivat mielestäni hyvin. Sain haastateltaviltani paljon yleistietoa haluamistani teemoista. He tuntuivat myös puhuvan mielellään aiheesta. En joutunut ohjailemaan keskustelua kovinkaan paljon, vaan haastattelu seurasi luonnollisesti ennalta laatimaani löyhää kaavaa. Vastauksia sain paitsi esittämiini kysymyksiin, myös muihin muihin työni kannalta oleellisiin seikkoihin.

Käytän haastatteluja työssäni lähteinä myös useissa teoriaosion kappaleissa. Sain runsaasti yksityiskohtaista tietoa esimerkiksi rakennusalan yleisimmistä talousrikosten muodoista.

Vastaajien johdattelemista joihinkin ennalta ”tietämiini” vastauksiin saatoin tehdä huomaamattani hieman. Uskon kuitenkin vahvasti, että haastateltavani kertoivat puhtaasti oman mielipiteensä, ja että haastattelu olisi päätynyt joka tapauksessa esittämiini aiheisiin.

3 YRITYKSEN LAKISÄÄTEIEST VELVOITTEET

Kaikki verojen ja maksujen välttäminen ei liity talousrikoksiin ja harmaaseen talouteen. Mikäli verot jäävät maksamatta esimerkiksi verovelvollisen maksukyvyttömyyden vuoksi, ei tapahtunutta katsota rikokseksi. Myös yrityksen yhteiskunnalta saamien tukien ja avustusten väärinkäyttäminen ei ole sinänsä harmaata taloutta, mutta se voi mahdollisesti liittyä siihen. (Kankaanranta, T. & Muttilainen. 2010, 12).

3.1 Yrityksen velvollisuudet yhteisölle

Yrityksen pakolliset maksut voidaan kärjistetysti jaotella seuraavasti:

- Arvonlisäveron tilitys kuukausittain
- Arvonlisäveron valvontailmoitus kuukausittain verottajalle, jos kyseessä on säännöllisesti palkkoja maksava työnantaja
- Veroilmoituksen laatiminen

Yrityksen toimiessa työnantajana velvollisuuksiin kuuluu myös huolehtia työntekijöiden vakuutuksista ja maksuista.

- Ennakonpidätykset
- Lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut
- Työnantajan vuosi-ilmoitus
- Työterveyshuollon järjestäminen

(Kankaanranta & Muttilainen 2010, 12).

3.1.1 Kausiveroilmoitus

Kausiveroilmoitus on verohallinnolle sähköisenä tai fyysisenä lomakkeena laadittava ilmoitus, jolla verovelvollinen voi kerralla ilmoittaa kaikki ilmoitettavat veronsa. Kausiveroilmoituksen antavat arvonlisäverovelvolliset ja/tai säännöllisesti palkkaa maksavat työnantajat, sekä satunnaiset työnantajat, kun he ovat palkkaa maksaneet. Kausiveroilmoituksella ilmoitetaan kaikki oma-aloitteisesti ilmoitettavat verot, paitsi varainsiirtovero ja ennakon täydennysmaksu. Ilmoitus annetaan joko kuukausittain, neljännesvuosittain tai kalenterivuositain riippuen verovelvollisen ennalta määrätystä ilmoitusjaksosta. (Verohallinnon www-sivut 2011)

Arvonlisäverovelvollinen tekee kausiveroilmoituksella verohallinnolle arvonlisäveroilmoituksen, johon lasketaan yhteen ilmoitettavat verot, joista vähennetään palautukseen oikeuttavat verot. Näiden yhteenlaskettu summa ilmoitetaan verohallintoon, jonne kyseinen summa myös maksetaan. Jos maksettava summa on negatiivinen, saadaan se palautuksena, tai vähennetään mahdollisista tulevista maksettavista veroista. (Verohallinnon www-sivut 2011)

Jos työnantaja on maksanut palkkoja, sisällyttää hän kausiveroilmoitukseen työnantajan pakolliset sosiaalivakuutusmaksut, jotka maksetaan niin ikään verohallinnolle. Kuukauden maksettavat työnantajansuoritukset voidaan yhdistää suoraan kuukauden maksettavaan arvonlisäveron summaan. (Verohallinnon www-sivut 2011)

Jos kausiveroilmoitusta ei anneta, verot määräytyvät arvion perusteella. (Verohallinnon www-sivut 2011)

3.1.2 Työnantajan pakolliset maksut

3.1.2.1 Ennakonpidätys

Ennakonpidätys on rahasumma, joka peritään ansiotuloista, kuten palkasta. Ansiotulojen lisäksi ennakonpidätyksen alaisia ovat monet muut tulonlähteet kuten tuet, esimerkiksi opintotuki, eläke sekä äitiys- ja vanhempainpäiväraha. Perittävä vero koostuu valtionverosta, kunnallisverosta, kirkollisverosta ja vakuutetun sairausvakuutusmaksusta. (Verohallinnon www-sivut 2014)

Bruttopalkasta perittävä vero määräytyy palkansaajan verokortin ennakonpidätysprosentin mukaan. Verojen jälkeen työntekijälle jää palkasta netto-osuus. Verokortin veroprosentti perustuu aikaisemman vuoden tulojen määrään. Vuoden lopullinen vero määräytyy kuitenkin vasta kun verottaja on laskenut vuoden todellisten tulojen määrän. Verokortin mukaan maksettava ennakonpidätys on siis vain arvio vuoden aikana maksettavista veroista. Mikäli palkansaaja on maksanut ennakonpidätystä liikaa, on hän oikeutettu saamaan veronpalautusta seuraavana vuonna. Vastaavasti jos maksettu summa on liian pieni, joutuu verovelvollinen maksamaan jälkikäteen maksamattomat veronsa. (E-conomicin www-sivut)

Ennakonpidätyksen maksuvelvollisuus on suorituksen - kuten palkan - maksajalla eli yleisimmissä tapauksissa työnantajalla. Työntekijän ei siis tarvitse huolehtia ennakonpidätyksen maksamisesta. (Verohallinnon www-sivut 2014)

3.1.2.2 Lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut

Lakisääteisiin sosiaalivakuutusmaksuihin kuuluvat sosiaaliturva-, työeläke-, tapaturmavakuutus-, työttömyysvakuutus- ja ryhmähenkivakuutusmaksut. (Eläketurvakeskus, Lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut Suomessa 2015)

Sekä työnantaja että työntekijä ovat velvollisia maksamaan verottajalle sosiaaliturvamaksun, mikäli työntekijä on vakuutettu Suomessa. Vuonna 2015 Työnantajan sosiaaliturvamaksu on 2,08 % palkasta, ja työntekijän maksu on 2,16 %. (Eläketurvakeskus 2015)

Työeläkevakuutusmaksu maksetaan kaikilta 18 – 68 vuotiailta työntekijöiltä. Työnantaja suorittaa maksun sekä työntekijän että omalta osaltaan. Työeläkevakuutusmaksu maksetaan työnantajan valitsemaan työeläkeyhtiöön. Keskimäärin työeläkevakuutusmaksu on kokonaisuudessaan noin 24,0 % työntekijän palkasta. Työnantajan osuus työeläkevakuutusmaksusta on keskimäärin 18,0 %. (Eläketurvakeskus 2015)

Tapaturmavakuutus- ja työntekijäin ryhmähenkivakuutusmaksut ovat vuonna 2015 vakuutusyhtiöstä riippuen keskimäärin yhteensä alle 2 % työntekijän palkasta. Työnantaja vastaa maksusta kokonaisuudessaan. (Eläketurvakeskus 2015)

Työttömyysvakuutusmaksu maksetaan työnantajan toimesta Työttömyysvakuutusrahastolle (TVR). Työnantajan osuus työttömyysvakuutusmaksusta on vuonna 2015 0,8 % kun kokonaispalkkasumma on alle 2 025 000 €, ja ylittävältä osalta 3,15 %. Työntekijän työttömyysvakuutusmaksu on 0,65 % palkasta. Työntekijän osuus peritään hänen palkastaan. (Eläketurvakeskus 2015)

3.2 Työsuhde

Pimeä työ on rakennusalan yleisimpiä talousrikollisuuden muotoja. Pimeällä työllä tarkoitetaan osittain tai kokonaan verottajalta ja muilta viranomaisilta salassa tehtävää työtä. (Infopankin www-sivut 2014)

Jos työntekijän palkasta ei makseta veroja, saattaa olla, että myös palkasta maksettavat eläkevakuutusmaksut jäävät maksamatta, eikä työsuojelusta tai tapaturmavakuutus-

sesta huolehdi asia mukaisesti. Näin ollen jos pimeää työtä tehdessä sattuu onnettomuus eikä tapaturmavakuutusta ole, työntekijä ja hänen perheensä jäävät vaille mitään korvausta. Työntekijälle ei myöskään kerry eläkettä pimeänä maksetusta palkasta. (Infopankin www-sivut 2014)

Pimeän työn tekijä menettää myös oikeussuojan, joka kuuluu kaikille veroa maksaville työntekijöille. Kukaan ei voi esimerkiksi puuttua mahdollisiin palkanmaksuun liittyviin ongelmiin. Myöskin oikeus saada ansiosidonnaista työttömyys- tai sairauspäivärahaa sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa puuttuu. (Infopankin www-sivut 2014)

Pimeään työhön perehdyn syvemmin kappaleessa 4.6.

Paras ja helpoin tapa varmistua omasta turvastaan ja oikeuksistaan on solmia työntekijän kanssa työsopimus. Työsuhteen katsotaan syntyneeksi, kun työntekijä ja työnantaja ovat solmineet joko suullisen tai kirjallisen työsopimuksen, ja työntekijä ryhtyy tekemään työntekijälle työtä tämän johdon ja valvonnan alaisena. (Työmarkkina-avaimen www-sivut)

3.2.1 Työsopimus

Työsopimus on kaksipuolinen oikeustoimi, jota sopimuksen molemmat osapuolet sitoutuvat sen määritysten mukaan noudattamaan. Sopimus voi olla joko suullinen, sähköinen tai kirjallinen. Työsopimuksen avulla työnantaja sopii työntekijän kanssa työsuhteesta ja sen ehdoista. Työsopimus vähentää riskejä ja luo turvaa sopimuksen molemmille osapuolille. Työsopimuksesta tulee aina löytyä vähintään seuraavat tiedot; Työnteon alkamisajankohta, työntekopaikka, työsuhteen muoto ja kesto, mahdollinen koeaika, pääasialliset työtehtävät sekä työaika. (Luhtanen 2010, 21)

3.2.2 Työnantajan velvollisuudet työsuhteessa

Keskinäinen vastuu ja luottamus ovat työsuhteen peruselementit. Työsuhteessa on oleellista ottaa huomioon toisenkin osapuolen etu.

Monesti ensimmäisenä mieleen tuleva työnantajan velvollisuus on palkan maksaminen sopimuksen mukaan. Palkka on maksettava vähintään kerran kuukaudessa palkanmaksukausien mukaisesti. Työnantajan on huolehdittava maksaa työntekijän palkasta tarvittavat pidätykset, sekä huolehdittava tämän lakisääteisistä vakuutuksista. Työnantajan maksut ja vakuutukset käyvät ilmi tarkemmin kappaleessa 3.1.2. Työsuhteen päättyessä työnantajan tulee maksaa heti kaikki palkkasaatavat työntekijälle. Tämä sisältää työsuhteen loppuun mennessä ansaitut lomapalkat. Työnantajan on myös toimittava palkan saajalle tositate maksetusta palkasta, ja työsuhteen loputtua työnantajan on laadittava työntekijälle työtodistus. (Suomen Palkanlaskenta Oy:n [www-sivut](http://www.palkanlaskenta.fi) 2015)

Työnantajalla on myös velvoite huolehtia työntekijän työturvallisuudesta ja työsuojelusta. Työntekijä on perehdytettävä työpaikan oloihin, turvallisuusasioihin ja työmenetelmiin. Lain mukaan työntekijälle on myös järjestettävä työterveyshuolto. Terveyshuollosta tehdään sopimus yksityisen tai julkisen terveyshuollon kanssa. Työsuojelulain nojalla työnantajan on huolehdittava työntekijän hyvinvoinnista työsuhteessa ja työpaikalla pelkkää työturvallisuutta laajemmalla mittakaavalla. (Suomen Palkanlaskenta Oy:n [www-sivut](http://www.palkanlaskenta.fi) 2015)

3.2.3 Työntekijän velvollisuudet työsuhteessa

Keskeisin työntekijän velvollisuus työsuhteessa on luonnollisesti työn tekeminen työnantajan ohjeiden mukaisesti. Kuuliaisuusvelvoitteen mukaisesti työntekijän on lähtökohtaisesti noudatettava työnantajan määräyksiä liittyen työtehtäviin. Tämän lisäksi työntekijää sitoo niin sanottu uskollisuusvelvoite, jonka nojalla työntekijän tulee välttää kaikkea toimintaa, joka olisi ristiriitaista hänen asemassaan olevalle työntekijälle. (Asianajotoimisto Finsta Oy: [www-sivut](http://www.finsta.fi))

Työntekijä saa tehdä muutakin palkkatyötä, mutta työsopimuslakiin perustuen työntekijä ei saa harjoittaa toimintaa tai työtä, joka vahingoittaa työnantajaa työsuhteessa noudatettavan hyvän tavan vastaisena kilpailutekona. Työntekijä ei työsuhteen aikana saa myöskään ilmaista työnantajan ammatti- tai liikesalaisuuksia. Myös työsuhteen

päätyessä, jos työsopimuksessa on niin mainittu, työntekijää sitoo kilpailukieltosopimus, mikä estää työntekijää toimimasta työnantajan kilpailijoiden eduksi sopimuksen päättymisestä ennalta määrätyn ajanjakson aikana. (Asianajotoimisto Finsta Oy: www-sivut)

3.2.4 Työehtosopimus

Työehtosopimus on sopimus alakohtaisista työehdoista kuten palkoista, työajoista, lomista ja muista eduista, joita sopimusta koskevalla alalla tulee noudattaa. Sopimuksen laativat työntekijäjärjestö ja työnantaja tai työnantajien järjestö. Työehtosopimukset jakautuvat normaalisitoviin ja yleissitoviin sopimuksiin. (Suomen Yrittäjien www-sivut)

Normaalisitova työehtosopimus velvoittaa osapuolia, jotka sopimuksen ovat allekirjoittaneet, tai kuuluvat järjestöön, joka on solminut työehtosopimuksen. Pelkän työnantajan järjestöön kuulumisen riittää normaalisitovan sopimuksen tekemiseen. (Suomen Yrittäjien www-sivut)

Yleissitovalla työehtosopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jota myös järjestäytymättömän työnantajan on noudatettava. Tällöin työehtosopimukseksi määräytyy työntekijän tekemään työhön lähinnä rinnastettava työehtosopimus. Yleissitovaa työehtosopimusta on siis noudatettava niidenkin työnantajien, jotka eivät kuulu työehtosopimuksen tehneeseen työnantajaliittoon. (Suomen Yrittäjien www-sivut)

4 RAKENNUSALA JA HARMAA TALOUS

Harmaa talous ilmenee monissa eri muodoissa. Jotkut yritykset pitävät kirjanpitoinsa ajan tasalla ja ilmoittavat veronsa ajallaan toimien täten näennäisesti laillisesti. Kun lakisääteiset maksut on hoidettu ainakin osittain lain mukaan, on verottajan hankala havaita laiminlyönnejä. On kuitenkin mahdollista, että esimerkiksi osa tulosta jätetään

ilmoittamatta, tai kuluissa vähennetään maksuja, jotka eivät lain mukaan ole verotuksessa vähennyskelpoisia. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 12).

4.1 Harmaan talouden määritelmä

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden määrittäminen yksiselitteisesti ei ole ongelmatonta. Harmaa talous on talousrikollisuuden ilmentymä, joka juridisena terminä tarkoittaa sinänsä laillista, taloudellista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai josta ansaittu tulo salataan. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 11). Tulojen salassa pitämisen päällimmäinen syy on ansioista johtuvien verojen ja maksujen välttäminen. Suomalaisessa keskustelussa harmaalla taloudella tarkoitetaan yleisesti veronkiertoa. (Pesonen 2011, 33)

Vuonna 2011 voimaantulleessa laissa harmaasta taloudesta ja sen selkeyttämisestä harmaa talous määritellään näin: ”Harmaalla taloudella tarkoitetaan organisaation selkeästä toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi”. Kiteytettynä harmaa talous keskittyy siis verojen ja muiden lakisääteisten maksujen laiminlyömiseen. (Verohallinnon www-sivut 2014)

Harmaa talous vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Sen vuoksi valtiolta jää saamatta verotuloja ja maksuja, sekä laittomin keinoin saavutetun hyödyn turvin yritysten välinen kilpailu vääristyy. Työntekijöiden suoja laitonta kohtelua vastaan heikkenee, minkä seurauksena yleinen oikeusjärjestelmä saattaa heiketä. (Verohallinnon www-sivut 2014)

4.2 Harmaan talouden vaikutukset kansantaloudellisesti

Harmaan talouden merkittävin vaikutus yhteiskunnalle on menetetyt verotulot. (Lehtinen, T. 2015) Joidenkin arvioiden mukaan Suomi menettää harmaan talouden seu-

rauksena vuosittain jopa 5 miljardia euroa. (Kalliokoski, M 2013) Pelkästään verotarkastusten perusteella määrätään vuosittain maksettavaksi noin 60 – 70 miljoonan euron arvosta laiminlyötyjä lakisääteisiä velvoitteita. (Verohallinnon www-sivut 2012)

Muun muassa harmaan talouden ansiosta Suomen yritysten verovelat on yhteensä yli kolme miljardia euroa. Verovelkaa syntyy, kun yritys jättää maksamatta ajallaan työnantaja-, arvonlisävero ja yhteisöverojaan. Valtio on myös viimeisten joukossa perimässä saataviaan velalliselta. ”Miljardista eurosta saamme perittyä 200 miljoonaa” Jussi Tuominen, Verohallinto. (Granath, J. 2015)

Harmaa talous vaikuttaa ratkaisevasti myös muun muassa yleiseen kilpailutilanteeseen sekä työllisyystilanteeseen. Näihin vaikutuksiin perehdyn syvemmin kappaleessa 6.4.

4.3 Rakennusala Suomessa

Rakennusala on keskeisimpien toimijoiden joukossa suomalaisessa elinkeinoelämässä. Se muodostaa merkittävän osan Suomen bruttokansantuotteesta. (Kankaanranta & Mutttilainen 2010, 31) Rakennusala työllistää Suomessa suorasti tai epäsuorasti noin 250 000 henkilöä. Rakennusala jaetaan yleisesti talonrakentamiseen ja maa- ja vesirakentamiseen. Talonrakentaminen työllistää suoraan noin 175 000 – 185 000 henkeä, ja maa- ja vesirakentaminen eli infrarakentaminen noin 45 000 – 50 000 henkeä. (Rakennusteollisuuden www-sivut)

4.4 Alihankinta ja vuokratyö

Alihankinta tai aliurakointi on oleellinen termi puhuttaessa rakennusalasta, ja useat harmaan talouden epäilyt ja syytteet liittyvät tavalla tai toisella alihankintaan ja alihankintaketjuihin. Aliurakointi ei itsessään ole millään tavalla rikollista, mutta pitkät aliurakointiketjut edesauttavat harmaan talouden jalansijaa rakennusalalla. . (SAK ry:n ja Pro ry:n www-sivut 2013)

Alihankkija on useimmiten yritys, mutta myös mahdollisesti yksityishenkilö. Pääurakoitsija ostaa alihankkijalta tarvitsemiaan työvaiheita, osia tai tuotantoon ja toimintaan

liittyviä palveluita. Alihankkija on sitoutunut toteuttamaan urakkasopimuksen mukaisen työn tai hankinnan, ilman sopimusta suoraan työn alkuperäisen tilaajan kanssa. Alihankkija on urakassa kolmas osapuoli, jonka sopimus tehdään työn alkuperäiseen teettäjään nähden yhden tai useamman välikäden kautta. (SAK ry:n ja Pro ry:n www-sivut 2013)

Aliurakointi on tuotantotoiminnan jatkuvan erikoistumisen seuraus. Rakennusalalla aliurakointiketjut saattavat muodostua hyvin pitkiksi. Tällöin osapuolet ja osapuolten vastuut helposti hämärtyvät. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15). Aliurakointiketjujen laillisuuden ja selkeyttämisen vuoksi yrityksille on määrätty ilmoitusvelvollisuus ja tilaajavastuulaki, joihin perehdyn syvemmin kappaleissa 5.2.2 ja 5.2.3.

4.5 Talousrikollisuus rakennusalalla

Poliisin tietoon tulleesta harmaasta taloudesta suuri osa on toimialakohtaisesti keskittynyt rakennus- ja ravintolatoimintaan. Rakennusala on saanut osakseen paljon negatiivista huomiota harmaan talouden esiintyvyyden suhteen. Töiden projektiluontoisuus ja alan suhdannevaihtelut ovat merkittäviä syitä harmaan talouden yleisyyteen rakennusalalla. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15)

Pienrakentamiseen liittyvää vilppiä on Suomessa käytännössä aina katsottu jossakin määrin läpi sormien. Suomen pitkät perinteet pimeästä rakennustyöstä aiheuttavat viranomaisille sosiaalisen ongelman. Pimeänä maksettu palkka pienestä rakennustyöstä on monien mielestä yleisesti hyväksyttävä teko. (Risto Pesonen, Rakennusmaailma 2/2011.) Merkittävin osa harmaasta taloudesta on arvioitu tapahtuvan yrityksissä, joiden liikevaihto on 0,1 – 2,0 miljoonaa euroa. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15).

Pienrakentamisen saralla keinot pimeän työn kitkemiseen tuntuvat olevan kovin heppoiset. Pienessä mittakaavassa tapahtuvaa harmaata taloutta ei ole resurssien puitteissa järkevää tai edes mahdollista valvoa. Viranomaisten intressit ovat selkeästi keskittyneet yritysmaailmaan ja ammattimaiseen talousrikollisuuteen. (Risto Pesonen, Rakennusmaailma 2/2011.) Vaikka harmaata taloutta esiintyy pienrakentamisessa sekä koti-

talouksien teettämissä korjaustöissä huomattavasti, kansantaloudellisesta näkökulmasta oleellisin osa harmaasta taloudesta on arvioitu tapahtuvan suurten rakennustyömaiden aliurakointiketjuissa. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15).

Myös järjestäytynyt rikollisuus on ottanut jalansijaa rakennusalalla. Tämä kasvattaa uhkaa paitsi kansantaloudellisesti, myös kansainvälisesti. Järjestäytyneen rikollisuuden on arvioitu hyväksikäyttävän yhä enemmän laillista liiketoimintaa laittomissa tomissaan myös rakennusalalla. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15).

Tyypillisimpiä talousrikosten tekemuotoja rakennusalalla ovat kuittikauppa, lyhyen elinkaaren yritykset sekä pimeään työvoiman hyväksikäyttö. Talousrikoksen tekotapoja on hyvin lukuisia, joten perehdyn seuraavissa kappaleissa rakennusalan oleellisimpiin ja yleisimpiin rikosmuotoihin. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 16)

4.6 Pimeä työ

Kärjistetysti voidaan sanoa, että jos työ tehdään maksua vastaan, on se veronalaista työtä. ”Kun työsuoritus palkitaan rahalla, on verotus lähellä, vaikka rahavastikkeesta ei olisikaan nimenomaisesti sovittu. Esimerkiksi perheenjäsenten parturointi vakiokorvauksella toistuvasti on selvästi verollista puuhaa. Se on joko pimeää palkkaa tai harmaata yritystoimintaa”. (Nupponen, S. 2011)

Jos työsuoritukset jotka vaihdetaan vaativat erityistä ammattitaitoa, koulutusta tai pätevyyttä, katsotaan ne veronalaisiksi. Jos naapurit jakavat keskenään pihatöitä, kuten leikkaavat toistensa nurmikkoja, kyse ei ole toiminnasta joka kilpailisi yritystoiminnan kanssa, jolloin se on verotonta. Jos taas ammattimaiset työsuoritukset kuitataan keskenään, lasketaan työ veronlaiseksi. Myös vaihtotyö työsuoritusten kesken on veronalaista, jos töiden luonteiden katsotaan liittyvän suorittajan ja vastaanottajan elinkeinotoimintaan, maatalouteen tai muuhun tulonhankintatoimintaan. (Kilpailu- ja kuluttajaviraston www-sivut 2013)

4.6.1 Pimeän työn houkutukset

Lyhyellä tähtämellä pimeä työ vaikuttaa näennäisesti houkuttelevalta vaihtoehdolta sekä työnantajalle että – tekijälle. Virallisessa työsuhteessa lain mukaan maksettu

palkka merkitsee veroja ja maksuja molemmille osapuolille. Yhteensä palkoista pidätettävät maksut ovat varsin suuri osa koko palkasta. Maksuihin vaikuttaa muun muassa palkan suuruus sekä palkansaajan ikä ja työn luonto, mutta yleisesti työntekijän palkasta pidätettävä summa on yhteensä yli 30 % nettopalkasta. (Suomen Yrittäjien www-sivut 2014)

Työnantajalle saattaa noususuhdanteen aikana olla haasteellista löytää ammattitaitoista työvoimaa. Tällöin ongelma voidaan ratkaista kääntymällä pimeän työvoiman puoleen. Taantumien aikana taas alan kilpailu kiristyy, minkä ansiosta myynti kärsii. Yritysten on tällöin karsittava kustannuksiaan jotta kannattavuus säilyisi. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15).

Myös työn saaminen voi olla raskauttava tekijä pimeään työhön ryhdyttäessä. Jos vilpillisellä työnantajalla on tarjolla kaksi työntekijää joista vain toinen on valmis työskentelemään pimeästi, valitsee hän luonnollisesti tämän työtehtävään. Tämänhetkinen huono työllisyystilanne Suomessa edistää ongelmaa entisestään. Vaikka työntekijä itse olisi mieleltään vilpittömä, saattaa hän joutua vaikean valinnan eteen jossa työnantaja vaatii häntä työskentelemään pimeästi. Vaihtoehtoina on tällöin pimeä työ tai ei työtä lainkaan. Huonon työllisyystilanteen vuoksi monet valitsevat mieluummin pimeän työn. Näin ollen valmiutta työskennellä pimeästi voidaan pitää työllisyysmarkkinoilla jopa etulyöntiasemana. (Hentonen, K. 2015)

Lähtökohtana voi olla myös työntekijän halu saada palkkaa pimeästi. Mahdollisten ulosottovelkojen tai muiden maksuhäiriöiden vuoksi voi työntekijälle näkyvä palkkatulo tehdä hallaa. (Hentonen, K. 2015)

Vilpittömän tietämättömyys velvollisuuksia kohtaan ajaa osaltaan monia työn teettäjiä ja tekijöitä pimeään työhön. Missä menee raja talkoo-, naapuriapu- ja vaihtotyön sekä verokorttia vaativan palkanmaksun välillä? Eli mikä tulo on veronalaista? Varsinkin kun kyseessä on luonteeltaan lyhytaikainen tai pienimuotoinen työ, voi palkanmaksu käydä hankalaksi. Työlainsäädäntö lisäksi kehittyy ja muuttuu nopeasti, joten uudet säännöt voivat helposti jäädä huomaamatta. Esimerkiksi verottajan vaatimat rakentamista koskevat ilmoitukset saattavat työn teettäjältä epähuomiossa jäädä laatimatta, jolloin työmaa ja työsuhde ovat laittomia. (Hentonen, K. 2015)

Pitkässä juoksussa maksujen laiminlyönti aiheuttaa molemmille osapuolille hankaluuksia. Pakollisten työnantajan maksujen laiminlyöntiä pidetään vakavana rikoksena. Vilpistä kiinni jäädessä palkan maksajalle aiheutuu sakkoja tai pahimmassa tapauksessa jopa vankeutta. Myös työntekijä voi pimeästä työstä kiinni jäädessään joutua oikeuden eteen. Pimeän työn tekeminen voidaan katsoa veronkierrokseksi, ja tästä voi aiheutua niin ikään jopa vankeutta. (Musta tulevaisuus –www-sivut)

4.7 Kuittikauppa

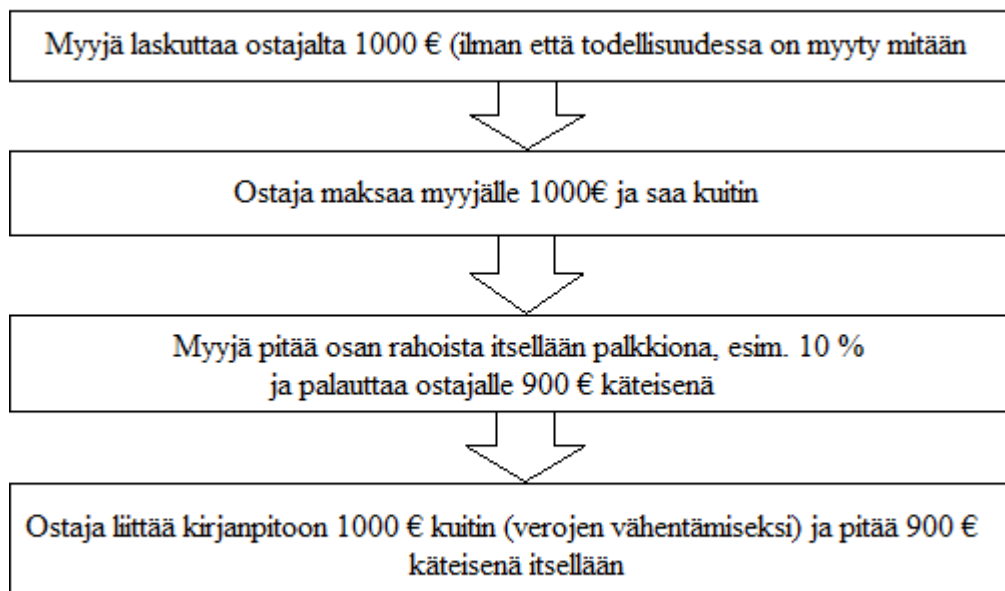
Rakennusalalla yksi yleisimmistä talousrikollisuuden muodoista on kuittikauppa. Kuittikauppa on kaupankäyntiä pelkillä tositteilla. Tämän seurauksena yhtiön kirjanpitoon merkataan täysin perusteeton ja sisällöltään väärä tosite. Päämääränä on ostavan yrityksen välttyminen erilaisilta maksuilta. Viite kuittikaupasta saattaa olla esimerkiksi jos huomataan vuosittaisten arvonlisäverollisten myyntien olevan suuremmat kuin verolliset ostot. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 16). On jopa mahdollista että yritys on erikoistunut pelkästään kuittikauppaan, eikä harjoita mitään muuta liiketoimintaa. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 17).

Kuittikauppa luo verottajalle virheellistä tietoa liittyen yrityksen arvonlisäverotukseen, ennakkoperintään ja tuloverotukseen. Arvonlisävero on kulutusvero, joka sisältyy myytävän tavaran tai palvelun myyntihintaan. Arvonlisäverovelvollisten yritysten välisessä kaupassa arvonlisävero ei ole varsinaisesti kuitenkaan kustannustekijä, vaan yrittäjä voi omassa verotuksessaan vähentää häneltä laskutetun arvonlisäveron. Vastaavasti kun tapahtuu myyntiä, lisätään myynnin arvonlisävero verottajalle maksettavaan arvonlisäveroilmoitukseen. Näin ollen arvonlisäverollinen myynti on yritykselle verotuksen kannalta tulosta huonontava tekijä. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 17)

Arvonlisävero on niin sanottu oma-aloitteinen vero. Tarkoittaen, että arvonlisäverovelvolliset yritykset laskevat itse kuukausittain, neljännesvuosittain tai kalenterivuositteittäin valtiolle maksettavan veron määrän. Yritys tekee näin itsellensä ”laskun”, jonka perusteella kuukausittainen arvonlisävero maksetaan. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 18)

4.7.1 Kuittikaupan edut

Kuittikauppaa käytetään alentamaan verotettavaa tuloa, pienentämään maksettavan arvolisäveron määrää tai perusteettoman arvolisäveronpalautuksen hankkimiseen. Kuittikauppaa käyttänyt yritys voi antaa arvolisäveroilmoituksissaan virheellistä tietoa, tai jättää ilmoituksen kokonaan ilmoittamatta. Tällöin kiinnijääminen perustuu verovalvonnan tehokkuuteen ja satunnaistekijöihin, jolloin riski kiinnijäämisestä pitkittyy. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 17).

Kuittikaupan vaiheet. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 17)

Kuten yllä oleva kaavio havainnoi, kuittikauppa tuottaa yhtiölle rahaa, jota sillä ei verottajan tietojen mukaan pitäisi olla. Yritys voi siis käyttää palkkojen, omistajan henkilökohtaisten maksujen tai minkä tahansa muiden maksujen maksamiseen rahaa, jota virallisesti ei yrityksellä ole. Näin ollen maksut kuten pimeän työvoiman palkanmaksu on helppo jättää kirjanpidon ulkopuolelle. Kuittikauppa toimii siis keinona pimittää harmaita liiketoimia. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 18)

4.8 Konkurssikeinottelu

Konkurssikeinottelua tehtäessä konkurssiin hakeutuva yritys siirtää varansa ja liiketoimintansa toiselle yritykselle, ja konkurssiyritykselle jätetään yhtiön maksamattomat palkat, verot ja muut velat. Tällöin konkurssipesä raukeaa, ja velkojat jäävät ilman saataviaan. Velallisen rikokset ovat rakennusosalalla hyvin yleisiä. (Silomäki, K. 2015)

4.9 Bulvaani

Bulvaani, eli toiselta nimitykseltä välikäsi, on edustaja, jonka nimissä sopimus tehdään jonkun toisen henkilön lukuun. Henkilön lisäksi bulvaanina voi toimia myös yritys tai muu yhteisö. Bulvaani tekee sopimuksen omissa nimissään, joten sopimus velvoittaa häntä. Ensisijaisesti sopimussuhteessa vastuu on siis bulvaanilla. (Minilex www-sivut)

Harmaata taloutta harjoitettaessa esimerkiksi maksuhäiriöistä kärsivä tai liiketoimintakiellon alaisuudessa oleva henkilö etsii bulvaaniksi henkilön jolla on ”puhtaat tiedot”. Tällöin yritystä voi todellisuudessa johtaa henkilöt joilla ei välttämättä ole edes oikeutta harjoittaa yritystoimintaa rikoshistoriasta johtuen. Vaikka bulvaani olisi tietämätön tapahtuneista laittomuuksista, saattaa hän silti joutua rikosvastuuseen. (Työsuojeluhallinnon www-sivut)

4.10 Ulkomaalaiset työntekijät rakennusosalalla

Ulkomaalaisen työvoiman käyttö on lisääntynyt Suomessa voimakkaasti 2000-luvulla Euroopan Unionin laajentumisen seurauksena. Tämä loi mahdollisuuden hyödyntää EU:n edellyttämää työvoiman ja palveluiden vapaata liikkumista. Ulkomaalaisiin työntekijöihin liittyy monesti verotusongelmien lisäksi työturvallisuus- sekä sosiaalivakuuttamislainlyöntejä. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 15). Työnantajan on helppo hyötyä ulkomaalaisen pimeän työvoiman käyttämisestä. Ulkomaalainen työntekijä on suomalaisen työntekijään verrattuna helppo ottaa töihin pimeästi, ja sen vuoksi monet heistä ovat alipalkkauksesta johtuvan työsyrynnän tai kiskonnan kohteita. (Silomäki, K. 2015)

Rakennusalalla on myös yleistä ottaa alihankkijaksi kokonaan ulkomaalainen yritys, joka tulee ennalta määräytyksi ajanjaksoksi Suomeen tekemään työtä. Tällöin työntekijät ovat ulkomaalaisen yrityksen listoilla, mutta toimivat Suomessa. Työnantajan tulee Suomessa työtä teettäessään perustaa toimintansa Suomen työlainsäädäntöön, mutta tämän valvominen on haasteellista. Niin työnantaja kuin työntekijätäkään eivät aina tiedä oikeuksistaan ja vastuistaan, ja rikkovat täten lakia tahattomasti. Työlainsäädännöllistä vilppiä on tällöin haasteellista havaita. (Silomäki, K. 2015)

Lisäksi ulkomaalaisen yrityksen tuloverotus on melko monimutkaista. Yleisesti ulkomaalaisen yrityksen on maksettava liiketulosta tuloveroa Suomeen, jos tällä on Suomessa kiinteä toimipaikka. Kuitenkin esimerkiksi kiinteistöjen vuokraamisesta ja myynnistä saadut tulot ovat Suomen verotuksen alaisia, vaikka yrityksellä ei Suomessa kiinteää toimipaikkaa olisi. (Verohallinnon www-sivut 2014)

Ulkomaalaisen työvoiman käyttö talousrikollisuuden välineenä on myös suuressa osassa kappaleessa 6.3.3, jossa paneudutaan Satakunnan alueen rakennusalan ulkomaalaisiin työntekijöihin. Tuossa kappaleessa kerrotaan myös tarkemmin ulkomaalaisen työvoiman tuomista haasteista talousrikosten tutkinnassa.

5 VIRANOMAISET JA YRITYSTEN VILPILLINEN TOIMINTA

Tässä kappaleessa viranomaisilla tarkoitetaan pääasiassa Verohallintoa ja Suomen Poliisia. Nämä ovat kaksi näkyvintä toimijaa harmaata taloutta vastaan, ja heidän toimintansa sain yksityiskohtaisempaa tietoa tekemieni haastatteluiden pohjalta.

5.1 Talousrikosten tukinta ja tutkintaprosessi

Viranomaisten torjuessa harmaata taloutta, he pyrkivät käytännössä minimoimaan rikosten taloudellisen hyödyn, sekä siihen että kiinnijäämisriski on korkea ja rikosoikeudelliset tai hallinnolliset seuraamukset olisivat tarpeeksi nopeita ja oikein mitoitettuja. (Verohallinnon www-sivut 2014)

5.1.1 Epäilysten lähteet

Talousrikostutkinnassa (kuten muussakin rikostutkinnassa) tarvitaan aina jonkin syy lähteä tutkimaan jotakin asiaa tai yritystä. Talousrikosjutut eivät yleisesti tule poliisille kuten monet muut jutut suoraan rikoksen uhriolta, vaan usein yhteistyökumppanit kuten Verohallinto on oleellisessa asemassa. Esimerkiksi yleisessä tapauksessa verottaja on tarkastuksessaan huomannut jotakin tavallisuudesta poikkeavaa, ja siirtää jutun poliisille. Myös konkurssipesän hoitajat ilmoittavat poliisille huomattavan määrän juttuja. (Silomäki, K. 2015)

Yksityisiltä henkilöiltä tulee poliisille myös rikosilmoituksia, mutta nämäkin tilanteet vaativat aina syvempää taustatyötä, jotta tutkinta voidaan aloittaa. (Silomäki, K. 2015)

Myös poliisin toiminta laukaisee rikosepäilyjä. Talousrikosta tutkittaessa saatetaan huomata asiaan liittyvän muutakin epäilyttävää tai suoraan rikollista, esimerkiksi tutkittavan yrityksen kanssa toimivan toisen yrityksen toiminnassa. Tutkinnassa on oleellista huomata, missä kohtaa suurempaa kokonaisuutta ollaan. Tutkinnan kohde saattaa olla vain hännän huippu suuremmasta vilpillisestä toiminnasta. Liittymät muihin yhtiöihin ja toimiin on pitkässä juoksussa tärkeää. (Silomäki, K. 2015)

5.1.2 Viranomaisten yhteistyö

Yhteistyö viranomaisten kesken on talousrikosten torjunnassa erittäin tiivistä. Jotta tutkinta lähtee eteenpäin, on viranomaisten oltava yhteydessä toisiinsa. Kun aikanaan juttu etenee käräjäoikeuteen, ei syyttäjää voi edetä pelkillä aihetodisteilla, vaan vaaditaan alan asiantuntijoiden tutkintaa. (Silomäki, K. 2015)

Reaaliaikaisissa jutuissa - eli tapauksissa, jotka tapahtuvat kyseisellä hetkellä, ja tutkinta ei perustu vain vanhoihin tapahtumiin - poliisin talousrikososasto tarvitsee asiantuntijan, jolla on erityisosaamista epäillyn rikoksen kentältä. Yleisin esimerkki on, että Verohallinto suorittaa verotarkastuksen, ja huomaa jotakin epäilyttävää. Tällöin varsinainen tutkinta siirtyy poliisille, yhteistyön ja tiedonvaihdon kuitenkin jatkuessa

tiivinä osapuolten välillä. Poliisi myös pyytää Verohallintoa suorittamaan tarkastuksia. Verotarkastusta itsessään ei tehdä rikostutkintaa varten, vaan verotusta varten. (Silomäki, K. 2015)

Jos verotuksessa havaitaan jokin virhe, verottaja ei aina siirrä tutkintaa poliisille, vaan se voi hoitaa asian itse hallinnollisesti vaatimalla esimerkiksi verotukseen oikaisua. Jos Verohallinto on jo määrännyt esimerkiksi veronkorotuksen jostakin asiasta, tätä asiaa ei voida käsitellä enää verorikoksena. Päätös ja vastuu siitä, onko verotuksellinen virhe tapahtunut vilpillisellä mielellä vai esimerkiksi tietämättömyyden seurauksena, on siis verottajalla. (Silomäki, K. 2015)

Vastaavasti konkurssiasioissa vastuussa on pesänhoitajat. Yhtiön mennessä konkurssiin pesänhoitaja katsoo, onko esimerkiksi omistaja jo maksukyvyttömänä siirtänyt varallisuutta pois yrityksestä ennen konkurssia, ja velkojat jäävät vaille perittäviään. Vellallisen epärehellisyys on konkurssissa yleisin vilppi. (Silomäki, K. 2015)

Eläketurvakeskus taas valvoo ulkomailta Suomeen tulevien työntekijöiden vakuuttamiseen liittyviä asioita. Jos ulkomaalainen työntekijä ei Suomessa töissä ollessaan kuulu jonkin muun maan sosiaaliturvan piiriin, on hänen lähtökohtaisesti aina vakuutettava Suomessa. (Silomäki, K. 2015)

Avustuspetoksissa ELY-keskus on taas oleellinen tekijä. (Silomäki, K. 2015)

Poliisin talousrikostutkinnan osasto sekä Verohallinto tekevät tiivistä yhteistyötä myös Aluehallintoviraston kanssa. Tällöin on kyseessä yleensä työsuhdeasiat ja – rikkomukset. Esimerkiksi huonosta palkasta johtuvia työsyryntä- ja kiskontasyytteitä tutkittaessa aluehallintovirasto toimii asiantuntijana. (Silomäki, K. 2015)

Viranomaisten välillä tapahtuvan yhteistyön lisäksi sidosryhmät ovat oleellinen yhteistyökumppani viranomaisille. Esimerkiksi Verohallinto tekee paljon yhteistyötä rakennusalan toimijoiden kuten liittojen sekä suurten rakennuttajien ja rakennusprojektien päätoteuttajien kanssa. (Lehtinen, T. 2015)

5.1.3 Resurssit

Niin poliisin talousrikospuoli kuin Verohallinnon harmaaseen talouteen keskittyvä osa eivät ole kärsineet rahallisista leikkauksista, joista monet muut viranomaisten osa-alueet ovat saaneet osansa. Päinvastoin harmaan talouden kitkemiseen halutaan panostaa ja sen resursseja on lisätty. Talousrikostutkinta nähdään yhteiskunnallisesti elintärkeänä osana, ja sen toimintaan halutaan panostaa. (Silomäki, K. 2015)

Talousrikostutkinta tuottaa vuosittain valtiolle useita kymmeniä miljoonia euroja. Esimerkiksi haltuun saatuna omaisuutena poliisin talousrikostutkinta tuotti valtiolle Suomessa vuonna 2013 noin 40 miljoonaa euroa ja vuonna 2014 noin 47 miljoonaa euroa. (Silomäki, K. 2015)

5.1.4 Haasteet

Suurin huolen aihe talousrikostutkinnassa on juttujen määrä, sekä juttujen pitkäkestoisuus. Alkutoimenpiteissä kuten kuulusteluissa, aineiston keräämisessä ja tarkastuksissa saattaa kulua aikaa jopa puolesta vuodesta vuoteen. Työ vaatii myös tutkijalta pitkäjänteisyyttä ja huolellista dokumentointia. Montaa juttua samanaikaisesti hoidettaessa on inhimilliset unohdukset ynnä muut saatava minimoitua. (Silomäki, K. 2015)

Vastuun kohdentaminen ei ole aina yksinkertaista, ja saattaa joskus olla hyvinkin haastavaa. Yritys saattaa olla esimerkiksi bulvaanin nimissä, joka on kaupparekisterissä yrityksen virallinen omistaja, mutta todellisuudessa ei tiedä koko firmasta yhtään mitään. Tällöin on selvitettävä kenen yritys todellisuudessa on, ja kuka sen toimintaa pyörittää. (Silomäki, K. 2015)

Kaiken kaikkiaan talousrikosten tutkinnassa käsittelyssä on kaikesta rikollisuudesta vain jäävuoren huippu. Talousrikollisuutta ei koko oikeuslaitokset keinoin tulla saamaan kitkettyä pois. Tämän takia järjestelmään on tehty ennaltaehkäiseviä uudistuksia ja työkaluja helpottamaan viranomaisten työtä. (Silomäki, K. 2015) (Lehtinen, T. 2015)

5.2 Lainsäädännölliset työkalut talousrikoksia vastaan

Veronumero, Tilaajavastuulaki, ilmoitusvelvollisuus ja käännetty arvonlisävero ovat suhteellisen uusia lainsäädännöllisiä muutoksia, tarkoituksenaan auttaa viranomaisia työssään. Haluna on puuttua tilanteisiin nopeammin ja ennaltaehkäisevästi. (Lehtinen, T. 2015)

Uudistukset ovat rakennusalan työnantajien ja työntekijöiden yhteistyössä ideoimia lainsäädöksiä. Molemmilla osapuolilla on ollut halua puhdistaa alaa ja sen mainetta harmaan talouden saralla. Keskeinen ja vahvasti esillä oleva teema lainsäädännöllisissä uudistuksissa on ollut kansainvälistyvä rakennusala ja ulkomaalaiset yritykset ja työnantajat. Nyt aikaa uudistusten käyttöönotosta alkaa olla jo sen verran, että niiden tehokkuutta voidaan arvioida. Lounais-Suomen poliisin talousrikosyksikön tutkinnanjohtaja Kirsi Seitavuon sekä verohallintoa edustavan Tommi Lehtisen mukaan uudistukset ovat olleet ainakin tähän mennessä varsin toimivia. (Lehtinen, T. 2015) (Silomäki, K. 2015)

5.2.1 Veronumero

Veronumero on rakennustyömaalla työskenteleville henkilöille pakollinen 12-merkinen numerosarja, jonka saamiseksi hakijan tulee olla merkitty suomalaiseen verorekisterijärjestelmään. Suomen kansalaiset saavat veronumeron automaattisesti, mutta ulkomailta tulleiden henkilöiden on itse haettava suomalainen henkilötunnus ja merkintä itsestään verorekisteriin. Veronumero otettiin aikanaan käyttöön verohallinnon toimesta halunaan kartoittaa rakennusalan ulkomaista työvoimaa. Tällä hetkellä rekisterissä on noin 100 000 ulkomaalaista työntekijää. (Verohallinnon www-sivut 2012) (Lehtinen, T. 2015)

5.2.2 Tilaajavastuulaki

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa täytettäessä tuli voimaan 22.12.2006. Lain tarkoituksena on edistää tasaväkistä kilpailua yritysten välillä ja varmistaa että vuokatyö- tai alihankintasopimuksia tekevät yritykset täyttävät lakisäätteiset velvoitteensa. (Rakennustyön lait, s. 76)

Ennen kuin tilaaja tekee sopimuksen alihankintaan perustuvasta työstä tai vuokratun työntekijän käytöstä, on hänen pyydettävä sopimuksen toiselta puolelta kaupparekisteriote, selvitys onko yritys merkitty ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin, todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus, todistus eläkevakuutusten ottamisesta ja maksamisesta sekä selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta. (Rakennustyön lait, s. 76).

Tilaajavastuulain nojalla rakennusurakoiden ja vuokratyövoiman tilaaja varmistuu, että aliurakoitsijat ovat huolehtineet veroistansa sekä työntekijöidensä vakuutusmaksuista. (Verohallinnon www-sivut)

5.2.3 Ilmoitusvelvollisuus

1.7.2014 laki työntekijöiden ja rakennusurakoiden ilmoitusmenettelystä muuttui vapaaehtoisesta pakolliseksi. Ilmoittamismenettelyssä työmaan päätoteuttaja ilmoittaa kuukausittain Verohallinnolle tiedot työmaan työntekijöistä ja muista suorituksensaa- jista verovalvontaa varten. Jokainen urakoitsija joutuu erikseen ilmoittamaan omat työntekijänsä rakennustyömaan päätoteuttajalle. Tämä puolestaan ilmoittaa tiedot kootusti verohallinnolle. Verohallinto käyttää keräämiään tietoja arvonlisäverotuksen ja työnantajansuoritusten maksuvalvonnassa sekä pystyäkseen reagoimaan nopeammin laiminlyönteihin. Ilmoitusvelvollisuudesta on hyötyä myös ennakkoperintään liit- tyissä toimenpiteissä sekä verotarkastuksissa ja perinnässä. (Verohallinnon www- sivut)

HARMAAN TALOUDEN TARKASTUKSET

	2012	2013	2014
Verotarkastuksia	3 151	3 362	4 666
Tarkastetuista harmaita yrityksiä	725	688	713
Rakennusalan tietojenanto- velvollisuuden tarkastus			76
Rakennusalan vertailutietotarkastukset	267	290	320
Paljastettu harmaa talous milj. €			
- mustia palkkoja	48	51	89
- puuttuvaa myyntiä	55	64	68
- peiteltyä osinkoa yhtiöille	7	8	5
- peiteltyä osinkoa osakkaille	28	27	36
Maksuunpanoesitykset veroa milj. €			
- ennakoperintä	17	17	12
- arvonlisävero	14	20	13
- välittömät verot	26	29	31
Yhteensä	61	66	56
Vääränsisältöisiä tositteita kirjanpidossa			
- tositteiden lukumäärä	5 902	11 486	4 052
- tositteiden arvo milj. €	40	81	38

(Verohallinnon vuosikertomus 2014)

Yllä olevasta kaaviosta voi tarkastella viranomaisten suorittamia harmaan talouden tarkastuksia vuoden 2014 loppuun mennessä. Vuosi 2014 oli vasta ensimmäinen vuosi kun tilaajavastuulain tarkastuksia toteutettiin, mutta tästä huolimatta mielestäni 76 rakennusalan tietojenantovelvollisuuden tarkastusta on melko vähän.

Veronumero on työntekijöille suhteellisen vaivaton tapa helpottaa viranomaisten työskentelyä, ja varmasti aiheuttaa jonkinasteisen toivotun pelotteen sekä vilpillisille työnantajille että työntekijöille. Työntekijöiden kuukausittainen ilmoitusvelvollisuus ei taas ole välttämättä työnantajalle yhtä vaivatonta. Lainkuuliaisien työnantajan silmissä tämä uudistus lisää merkittävästi byrokratiaa ja näin ollen työtaakkaa. Kuukausittainen

ilmoitusten täyttäminen on monen alalla toimivan urakoitsijan mielestä liioittelua. Lisäksi ilmoitukset on annettava sähköisesti, mikä on osoittautunut joillekin erityisesti vanhemman polven yrittäjille haasteelliseksi. (Rakennusliiton www-sivut) (Verohallinnon www-sivut)

Jos asiaa pohtii puhtaasti kansantaloudellisesti verottajan ja muiden viranomaisten kannalta, unohtaen ruohonjuuritasolla toimivan työnantajan lisääntyneen vastuun ja työtaakan, voi uudistuksiin olla tietysti vain tyytyväinen. Jokainen harmaata taloutta kitkevä uudistus parantaa Suomen taloutta ja kilpailukykyä. Kaikki mikä helpottaa ja nopeuttaa harmaan talouden valvontaa on aina parempaan päin.

5.2.4 Käännetty arvonlisävero

Rakennuspalveluihin on sovellettu käännetyn arvonlisäveron menettelyä 1.4.2011 lähtien. (Rakennusteollisuuden www-sivut). Tämä tarkoittaa arvonlisäveron maksamisen siirtymistä varsinaisen työsuorituksen tekevältä aliurakoitsijalta työsuorituksen vastaanottavalle pääurakoitsijalle. Tämä siis tarkoittaa, että pääurakoitsija laskuttaa tilaajalta normaalin arvonlisäveron, mutta alihankintaketjussa työsuoritukset tapahtuvat veroitta. Käännetty arvonlisävero koskee kuitenkin vain työsuorituksia, eikä esimerkiksi alihankkijoiden käyttämiä rakennusmateriaaleja. Tavoitteena on päästä eroon tilanteista, joissa aliurakoitsijan maksamattomat arvonlisäverot hyväksytään vähennyskelpoisiksi pääurakoitsijalle. Käännettyä arvonlisäveroa sovelletaan toimialoilla, joilla pitkät alihankintaketjut ovat luonteenomaisia, kuten rakennusalalla. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 22).

5.3 Raksa 3 – projekti

Vuonna 2008 verohallinto käynnisti Raksa – projektin, joka sisälsi rakennusalan yritysten verotarkastuksia ja yhteistyötä sidosryhmien kanssa sekä paljon muuta monimuotoista tähän aihepiiriin liittyvää toimintaa. Vuonna 2012 verohallinnon ohjelmaan tuli Raksa 2 – projekti, ja vuoden 2015 alussa käynnistettiin Raksa 3 – projekti. Kyseinen projekti on verohallinnon historian suurin harmaan talouden valvontahanke. Ensimmäisessä Raksa hankkeessa lähes joka kymmenennestä tarkastetusta yrityksestä

tehtiin rikosilmoitus, ja veroksi muutettuna rahallinen tulos oli yli 200 miljoonaa euroa. (Verohallinnon www-sivut) (Lehtinen, T. 2015)

Raksa 3 – projektissa on kiinnitetty erityisesti huomiota rakennusalan yritysten tiedonantovelvollisuuteen. Projektiin liittyen verohallinto on suorittanut rakennustyömaille satunnaistarkastuksia, joissa havainnoidaan yleisesti työmaata lähinnä uuden lainsäädännön näkökulmasta. Päällimmäisenä intressinä kuitenkin on valvoa juuri tiedonantovelvollisuutta. Näistä tarkastuksista saatujen impulssien johdosta verohallinto on suorittanut perinteisiä verotarkastuksia yrityksiin. (Lehtinen, T. 2015)

5.4 Rangaistukset

Rangaistukset talousrikoksista yleensäkin ovat usein merkittäviä. Talousrikokset ovat niitä harvoja rikostyyppisiä, joiden ratkaisemisesta on huomattavaa taloudellista hyötyä valtiolle. (Silomäki, K. 2015) Talousrikososasto onkin yksi viranomaisten tuottavimmista ja kannattavimmista osastoista, kuten kappaleessa 5.1.3 kävi ilmi.

5.4.1 Vankeus ja sakot

Suomessa törkeästä talousrikoksesta tuomitaan korkeintaan neljä vuotta vankeutta. (Happonen, P. 2011) Sakkoja yritys voidaan tuomita maksamaan enimmillään 850 000 euroa. Sen lisäksi että rikokseen syyllistyneelle langetetaan sakkoja tai vankeutta, syyllinen menettää vilpillisesti ansaitun taloudellisen hyödyn. Hän joutuu siis esimerkiksi luovuttamaan valtiolle rikoksella saavuttamansa varallisuuden. Yksityisen henkilön lisäksi myös kokonainen yritys voi joutua vastuuseen laittoman toiminnan harjoittamisesta. Vuonna 2010 vankeusrangaistusta alkoi suorittamaan 597 vähintään yhteen talousrikokseen syyllistynyttä henkilöä. (Musta tulevaisuus –www-sivut)

5.4.2 Liiketoimintakielto

Talousrikokseen syyllistyneeltä yrittäjältä kielletään usein uusien yritysten perustaminen ja yrityksissä liiketoiminnan harjoittaminen. Tällöin yrittäjä on tuomittu liiketoi-

mintakieltoon. Liiketoimintakieltoon voidaan tuomita korkeintaan seitsemäksi vuodeksi. Liiketoimintakiellon noudattamatta jättäminen aiheuttaa syylliselle luonnollisesti seuraamuksia joko sakkojen tai vankeuden muodossa. Vuosina 2005 – 2010 Suomessa langetettiin liiketoimintakieltoon yli 1700 henkilöä. (Musta tulevaisuus –www-sivut)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Satakunnan alue

Vuonna 2014 Satakunnan alueella rakennusala työllisti keskimäärin noin 6 850 henkilöä. Rakennusmarkkinoiden yhteisarvo oli reilu miljardi euroa. Vuoden 2014 kolmannella neljänneksellä erilaisten talonrakennustöiden aloitusten yhteenlaskettu määrä oli Satakunnassa noin 0,8 miljoonaa kuutiometriä. Korjausrakentaminen on tällä hetkellä Satakunnan alueen kantava trendi. (Varjonen, J 2015)

6.2 Satakunnan rakennusalan yritykset

Satakuntalaisten rakennusalan yritysten tekemien konkurssien määrästä voi huomata, että Suomea tällä hetkellä koettelevasta lamasta huolimatta alalla näkyy merkkejä elpymisestä alueella. Tilastokeskuksen vuoden 2015 tammi – toukokuussa tekemän tutkimuksen mukaan konkurssien määrä alueella oli vähentynyt huomattavasti. Vireille pantuja konkurssseja oli yhteensä 234 kappaletta, mikä on lähes neljännes vähemmän kuin vuonna 2014 vastaavana aikajaksona. (Simola, K 2015)

6.2.1 Satakunnan rakennusalan työllisyys

Työllisyystilanne on oleellinen vaikuttaja talousrikosten kuten pimeän työn yleisyyteen. Työmarkkinatilanteen ollessa heikko, työntekijän on mahdollisesti olosuhteiden pakottamana turvaututtava laittomiin keinoihin tienatakseen toimeentulonsa.

Vaikka rakennusala on osoittamassa elpymistä Satakunnassa, samoin kuin koko Suomen mittakaavassa, työttömyys on alalla suuri pulma. Rakennusalalla työntekijöiden määrä laski vuodesta 2013 vuoteen 2014 noin 20 %. (Varjonen, J 2015)

Ansiopäiväraha ajalta 1.3.2015 - 31.3.2015 alueittain ja toimialoittain

07 Satakunnan alue				
Toimiala	Työttömät yht	Naiset yht	Miehet yht	% työttömiä
Asfalttiala	45	0	45	88,2%
Betoniteollisuuden ala	19	1	18	19,8%
Kalkki- ja sementtiteol. ala	5	1	4	11,4%
Kivenjalostusala	9	2	7	28,1%
Lattianpäällystysala	2	0	2	40,0%
Maa- ja vesirakennusala	31	0	31	18,5%
Maalausala	78	23	55	32,8%
Putki- ja putkieristysala	29	0	29	10,4%
Talonrakennusala	462	22	440	27,7%
Tiiliteollisuudenala	1	0	1	50,0%
Vedeneristysala	15	0	15	55,6%
	696	49	647	26,7%

(Rakennuskassan www-sivut 2015)

Yllä olevasta kaaviosta selviää yksityiskohtaisemmin ja alakohtaisesti rakennusalan työttömyystilanne Satakunnan alueella. Yli neljännes Satakunnan alueen rakennusalan ammattilaisista kuului vuoden 2015 maaliskuussa ansiopäivärahan piiriin, eli oli vailla työtä.

6.3 Harmaa talous Satakunnan alueella

Lounais-Suomen alueella valtion rikoksista haltuun pidätetty omaisuus oli vuonna 2013 noin 2,3 miljoonaa ja vuonna 2014 noin 5,5 miljoonaa. Vankeustuomiota on langetettu yritysten talousrikoksista jopa 3 – 4 vuotta. (Silomäki, K. 2015)

Kuten kaikkialla Suomessa, Satakunnan alueella talousrikollisuus on yleisintä työvoimavaltaisilla aloilla, kuten rakennusalalla. Suurin osa Satakunnan alueen viranomaisien tutkimista rakennusalan yritysten talousrikoksista ovat rikosnimikkeeltään törkeitä veropetoksia ja törkeitä velallisen rikoksia sekä kirjanpitorikoksia ja törkeitä kirjanpitorikoksia. Nämä rikokset muodostavat valtaosan talousrikostutkijoiden arjen työstä.

Puolestaan työsyrintäjutut, ympäristöjutut ja yrityssalaisuusjutut saavat usein osakseen enemmän julkisuutta, mutta ovat määrällisesti vähäisempiä. (Silomäki, K. 2015)

Seuraavissa kappaleissa käyttämäni esimerkkitapaukset ovat monesti melko vanhoja, ja esittämieni rikosten ajankohta on paikoin jopa kymmenen vuoden takaa. Tämä johtuu siitä, että oikeusjutuista tulee julkisia vasta kun käräjäoikeus on nämä käsitellyt. Juttujen tutkinta ja oikeudenkäynnit kestävät usein vuosia. Näin ollen vastikään tapahtuneista rikostapauksista on hyvin haasteellista löytää kattavaa tietoa.

6.3.1 Kuittikauppa Satakunnassa

Kuittikauppa on Satakunnassa erityisesti rakennusalan yritysten keskuudessa yleisin tapa tehdä talousrikoksia. Satakunnankin alueella kuittikaupan avulla hankittu hyöty voi rikoksen tekijälle olla miljoonia euroja. Kuittikauppa on harvoin yrityksen ainut rikos. (Silomäki, K. 2015)

Satakunnan rakennusalalla, kuten muuallakin Suomessa, suuri ongelma on kuittikaupan tarjoama väylä ja keinot lukuisiin muihin talousrikoksiin. Usein kuittikaupasta syytetyn yrityksen tutkinnassa havaitaan esimerkiksi pimeänä maksettuja palkkoja tai osinkoja. Kuittikauppa edesauttaa merkittävästi alueen harmaata taloutta. (Silomäki, K. 2015)

Hyvä esimerkki miljoonaluokan kuittikaupasta ja sen mahdollistamasta pimeästä palkanmaksusta oli Satakunnan käräjäoikeudessa vuonna 2012 lopulliset tuomionsa saanut tapaus. Porissa harjoitettiin putkistojen eristykseen ja pellitykseen erikoistuneen yhtiön nimissä kuuden muun yrityksen aliurakointilaskutusta. Rikoksen kautta hankituilla varoilla maksettiin myös työmiesten pimeitä palkkoja. Syytetyt olivat pyörittäneet kuittikauppaa noin kuusi vuotta, ja syytettyjä oli alun perin yhteensä jopa kaksikymmentä, joista ainoastaan neljän syytteet hylättiin. Rikosjutun yhteinen vahingonkorvaussumma oli reilusti yli kaksi miljoonaa euroa. Kovimmat tuomiot törkeistä kirjanpitorikoksista ja veropetoksista olivat kuuden vuoden liiketoimintakielto ja yli kolmen vuoden vankeusrangaistus. (Lehtojoki, I 2012)

Toinen esimerkkitapaus on paljon mediahuomiota saanut niin sanottu ”duunarijuttu”, joka niin ikään sijoittui Poriin. Varsinainen rikos oli tapahtunut jo 2000-luvun alkupuolella, mutta lopulliset tuomiot jaettiin vasta vuonna 2012. Myös tästä jutusta tuomituille langetettiin pitkät vankeustuomiot. Kaksi päätekijää kärsivät molemmat yli kolmen vuoden ehdottomat vankeusrangaistukset sekä pitkät liiketoimintakiellot. Tuomitut olivat harjoittaneet erittäin laajaa ja järjestelmällistä kuittikauppaa. Järjestelmällä kierrettiin tulo- ja arvonlisäveroja sekä työnantajan lakisääteisiä maksuja. Tässäkin tapauksessa oli siis kyse kuittikaupan lisäksi pimeästä palkanmaksusta ja sen peittelystä. (Aalto, H 2012)

6.3.2 Pimeä työ Satakunnassa

Kuittikaupan tavoin pimeä työ on Satakunnan yritysten talousrikoksissa harvoin yrityksen ainoa rikos. Suuressa osassa tutkimiani juttuja pimeänä maksetut palkat oli yritetty piilotella muiden rikosten, kuten kuittikaupan, turvin. (Silomäki, K. 2015)

Tästä esimerkkinä toimii niin ikään kuittikauppaan liittyvä tapaus Porista, jossa vuosina 2004 – 2007 rakennus- ja purkuyrityksen kirjanpitoon oli liitetty yli miljoonan euron arvosta perusteettomiksi epäiltyjä kuitteja. Näistä toimista katsottiin syntyneen jopa 600 000 euron rikoshyöty. Tässäkin tapauksessa kuitteja oli tekaistu pimeän työvoiman peittämiseksi. Jutussa mukana olleita aliurakointiyrityksiä syytettiin törkeästä veropetoksesta ja törkeästä kirjanpitorikoksesta. (MTV:n www-sivut 2009)

6.3.3 Ympäristörikokset Satakunnassa

Satakunnan viranomaisten tutkittavaksi on lähivuosina tullut suhteellisen paljon yritysten tekemiä ympäristörikoksia. Ympäristörikos lasketaan talousrikosten piiriin, kun rikoksen taloudellinen hyöty katsotaan merkittäväksi. Mainitsemani ympäristöön kohdistuvat rikokset eivät suoranaisesti ole rakennusalan yritysten rikoksia, mutta syytetyt yritykset toimivat kuitenkin samalla kentällä rakennusalan yritysten kanssa.

Ympäristörikosten lisääntyminen, tai niiden saama mediahuomio, johtuu osaltaan siitä, että lähiaikoina ihmiset ovat alkaneet kiinnittää enemmän huomiota ympäristö-

asioihin. Näin ollen yritysten ympäristörikoksista ilmoitetaan matalammalla kynnyksellä, ja ne saavat enemmän mediahuomiota. Satakunnassa suuri ja merkittävin osa ympäristörikoksista painottuu vesistöjen saastuttamiseen. (Silomäki, K. 2015)

Esimerkitapauksena mainittakoon vuoden 2014 lopussa päätökseen tullut tapaus, jossa Euran Kauttualla toimiva paperitehdas määrättiin sakkoihin tämän laskettua vaarallista bisfenoli A – kemikaalia Eurajokeen vuonna 2011. (Satakunnan Kansan www-sivut 2014)

Eurajoki oli kohteena myös, kun paikallisessa vedenpuhdistamossa harjoitettiin luvattoman laajaa veden ohijuoksutusta, eli puhdistamattoman veden valuttamista puhtaan joukkoon. Ohijuoksutukset ovat syyteharkinnassa Länsi-Suomen syyttäjävirstossa. (Satakunnan Kansan www-sivut 2014)

Tällä hetkellä syyteharkinnassa on myös juttu, jossa harjavaltaisen tehdas päästi Kokemäenjokeen 66 tonnia nikkeliä ja muita metalleja. Tapausta tutkitaan törkeänä ympäristön turmelemisena ja luonnonsuojelurikoksena. Nykyisten tietojen mukaan kyseinen päästö on koko Suomen historian suurin. (Laakso, A 2015) (Meritähti, P 2014)

6.3.4 Työsyryntä ja kiskonta Satakunnassa

Rakennusala on työvoimavaltainen ala, jossa tavataan paljon ulkomaalaista työvoimaa. Tämä luo oivalliset puitteet työsyryntälle ja kiskonnalle. Yleisesti nämä rikosnimikkeet johtuvat alhaisen palkan maksamisesta, eli kansankielellä alipalkkauksesta. (Silomäki, K. 2015)

Työsyryntään ja kiskontaan liittyvästä paikallisesta tapauksesta hyvä esimerkki on vuonna 2013 päätökseen tullut työsyryntäjuttu. Yhtiö oli maksanut neljällekymmenele puolalaiselle työntekijälleen niin pientä palkkaa, että se laskettiin työsyryntäksi. Yritys oli teettänyt työntekijöillään 60-tuntisia työviikkoja ilman minkäänlaisia ylityö-, loma-aika- tai työajan lyhennyskorvauksia, eli niin sanottuja pekkasia. Myös työterveyshuolto ja työntekijöiden työvarustus olivat laiminlyötyjä. Hovioikeus määräsi euralaisyrittäjille kolme vuotta liiketoimintakieltoa sekä maksettavaksi yhteensä 215 000 euroa työntekijöille, valtiolle sekä oikeudenkäyntikuluihin. Lisäksi asianomaiset kärsivät vankeusrangaistuksia. (Suni, K. 2012)

Lounaisessa Satakunnassa sijaitseva Eurajoen Olkiluoto 3 – ydinvoimalan suuri rakennustyömaa luo lukuisine ulkomaalaisine alihankkijoineen oivalliset puitteet työsyryntään ja kiskontaan. (Silomäki, K 2015) Seuraavassa kappaleessa paneudun tähän syvemmin.

6.3.5 Olkiluoto 3 – ydinvoimalan rakennushanke

Olkiluoto 3 on Eurajoella sijaitsevaan Olkiluodon ydinvoimalaan rakennettava uusi ydinreaktori. Olkiluoto 3:n fyysiset rakennustyöt aloitettiin vuonna 2005. Rakennushanke on kohdannut suuren määrän vastoinkäymisiä, joiden johdosta rakennustyöt ovat viivästyneet huomattavasti. Alkuperäisesti hankkeen piti valmistua jo vuonna 2009, mutta uusimpien arvioiden mukaan valmistuminen voi lykkäytyä jopa vuoteen 2018. Hankkeen rakennuttaja on ranskalainen Areva-niminen yritys. Olkiluodon rakennustyömaa on omalta osaltaan elvyttänyt lähialueiden työllisyystilannetta tarjoamalla työpaikkoja paikallisille rakennusalan ammattilaisille. Lisäksi suuri työmaa on tehnyt hyvää paikallisille yrittäjille ja myös lähialueen kunnille. (Lehtinen, T. 2015) Hankkeessa toimii myös lukuisia ulkomaalaisia alihankkijoita. Tällainen ulkomaalaisen työvoiman keskittymä luo omat haasteensa alueen viranomaisille. (Ydinvoima.fi www-sivut)

Olkiluoto 3 –työmaa (Cobbing, N. Greenpeace)

Sekä Verohallintoa että Länsi-Suomen poliisin talousrikosyksikköä Olkiluoto työllistää edelleenkin jonkin verran. Muutama vuosi sitten ydinvoimalan rakennustyömaa oli suuremmissa osassa alueen talousrikostutkijoiden arkea, mutta muun muassa entistä parempi tiedottaminen on rauhoittanut tilannetta. (Silomäki, K. 2015) (Lehtinen, T. 2015)

Suurin osa Olkiluotoa koskevista lain rikkomuksista on ollut Aluehallintoviraston kautta tehtyjä työsyRJintään liittyviä juttuja. Alipalkkaus ja piittaamattomuus suomalaisesta työlainsäädännöstä ovat yleisimpiä ongelmia. (Silomäki, K. 2015)

Yleiseksi ongelmaksi on muodostunut ulkomaalaisten yritysten lähteminen Suomesta ennen kuin mahdollisia rikoksia on saatu tutkittua. Näin ollen esitutkinnan hoitaminen ja asianomaisten kuuleminen sekä muut käytännön asiat muuttuvat merkittävästi haasteellisemmiksi, ellei joissakin tapauksissa jopa mahdottomiksi. Lisäksi jos kyseessä on ollut ”pelkkä” työsyRJintäjuttu, rikoksen vanhenemisaika on melko lyhyt. Siispä siinä vaiheessa kun asianomaisia on saatu kuultua ja esitutkinta suoritettua yms., koko juttu

on saattanut jo raueta välimatkan, kielimuurin ja muiden tutkintaa pitkittävien käytännön asioiden johdosta. Asianomaiset tarvitsee myös saada Suomeen kuultavaksi. Jos kyse on törkeästä työsyrynnästä, jolloin rikosnimike muuttuu kiskonnaksi, vanhenemisaika on pidempi. (Silomäki, K. 2015)

Viranomaisille on tullut myös ilmoituksia niin, että koko yritys, jota asia koskee, on jo poistunut maasta, eikä kukaan tunnu tietävän yrityksestä mitään. (Silomäki, K. 2015)

Vilppien ilmi tulemista hankaloittaa osaltaan se, että monet ulkomaalaiset työntekijät ovat tyytyväisiä palkkaansa, vaikka kyseinen palkkaus laskettaisiin lain mukaan työsyrynnäksi. Monissa maissa, joista Olkiluotoon on tullut työntekijöitä, yleinen palkkataso on meidän tottumuksiimme nähden hyvin alhainen. Vaikka työntekijä tienaisi suomalaisen silmissä huonosti, saattaa hän saada kotimaansa palkkatasoon nähden moninkertaista palkkaa. Suomen lainsäädännön mukaan kuitenkin sillä, onko työntekijä itse tyytyväinen palkkaansa, ei ole sinänsä väliä. Viranomaiset tarkastelevat asiaa puhtaasti lain kannalta, ja alipalkkaa maksettaessa palkanmaksaja on aina syyllistynyt rikkeeseen. (Silomäki, K. 2015)

Talousrikostutkintaosaston ruuhkaisimpina aikoina syyttäjä teki Olkiluodon rakennustyömaan suhteen päätöksen rajoittaa esitutkintoja. Jos kyseessä oli niin sanotusti rajatapaus, jossa esimerkiksi palkkaa ei maksettu aivan työehtosopimuksen mukaisesti, mutta kuitenkin kohtuullisesti, poliisi saattoi suuren työtaakan vuoksi jättää asian tutkimatta. (Silomäki, K. 2015)

Nykyään asiat ovat sekä poliisin että Verohallinnon tietojen mukaan huomattavasti paremmin. Yksi suurimmista tekijöistä työsyryntä- ja kiskontajuttujen vähenemisessä on ollut tiedottaminen. Pääurakoitsijat ovat saaneet ohjeet, joiden mukaan ulkomailta tulevia alihankkijoita on pyrittävä informoimaan mahdollisimman kattavasti suomalaisesta lainsäädännöstä ja työehtosopimuksista. Työntekijät tietävät näin ollen nykyään paremmin oikeutensa ja yritykset ovat tietoisia yhteisistä pelisäännöistä Suomessa. Olkiluoto ei tällä hetkellä olekaan enää Länsi-Suomen viranomaisten keskeisimpiä työllistäjiä. (Silomäki, K. 2015) (Lehtinen, T. 2015)

Verohallinnon mukaan Olkiluodon ulkomaalaisten yritysten työnantajarekisteröinti, arvonlisäverojen maksut ja muut yrityksen lakisääteiset velvoitteet on tällä hetkellä

hoidettu huomattavasti valtakunnallista keskiarvoa huolellisemmin. (Lehtinen, T. 2015)

6.4 Harmaan talouden vaikutukset Satakunnan alueella

Suomi on harmaan talouden suhteen hyvin homogeeninen alue, eivätkä alueelliset eroavaisuudet ole suuria. Näin myös harmaan talouden vaikutukset ovat samankaltaisia koko maassa. (Lehtinen, T. 2015) Seuraavissa kappaleissa esittämäni vaikutukset Satakunnan alueeseen ovat siis sovellettavissa melko pitkälti koko Suomeen.

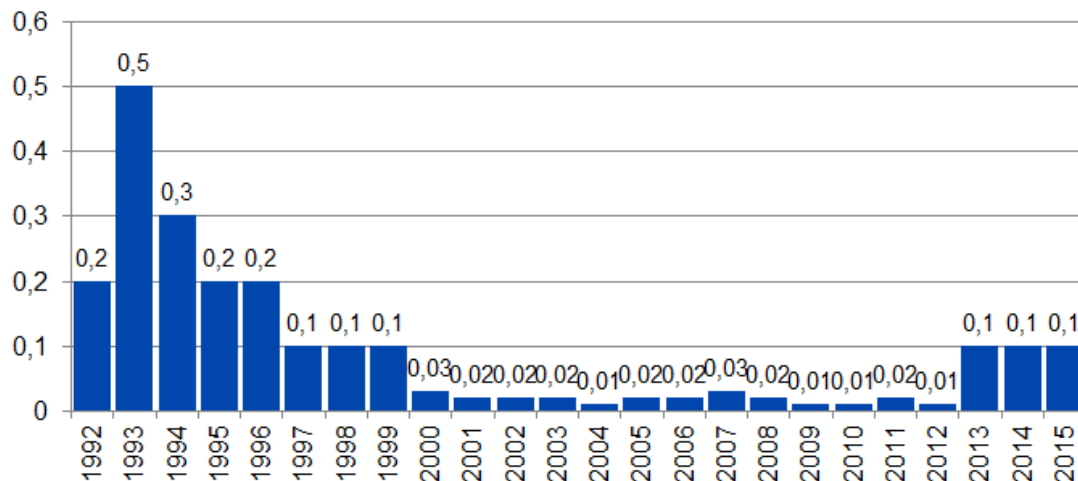
6.4.1 Menetetyt verotulot

Kuten jo ilmaisain kappaleessa 4.2, harmaan talouden keskeisin taloudellinen vaikutus on menetetyt verotulot. Koko kansantaloutta pienemmällä mittakaavalla - kunnallisella tasolla - tämä rahallinen menetys kohdistuu kunnallisveroon. Erityisesti suurilla hankkeilla kuten isoilla rakennustyömailla on suuri merkitys kunnille. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Eurajoen Olkiluodon rakennustyömaa. Eurajoen kunnallisverosta on parhaimmillaan yli kolmannes koostunut ulkomaalaisten työntekijöiden maksuista. Jos rakennustyömaahan ja sen yritysten työlainsäädännön noudattamiseen ei olisi viranomaisten taholta panostettu niin paljon, Eurajoen kunnalla olisi ollut mahdollisuus menettää valtavasti verotuloja. (Lehtinen, T. 2015)

Pimeä työ ja sen myötä maksamattomat verot vaikuttavat aina väistämättä kunnan varallisuuteen, ja näin ollen kunnan mahdollisuuksiin luoda työpaikkoja ja tarjota palveluita. (Lehtinen, T. 2015) Tällä hetkellä kuntien lomautukset ja irtisanomiset ovat melko korkealla tasolla. Yleisen heikon taloustilanteen johdosta kunnilla ei ole varaa menettää ylimääräisiä verotuloja, ja ne tarvitsevat kaiken mahdollisen taloudellisen hyödyn turvatakseen tarjoamansa työpaikat tulevaisuudessakin. (Akimo, M 2014) Alla olevasta kaaviosta näkee kuntien irtisanomiset ja niiden kehityksen 90-luvun lamasta tähän päivään. Vuodesta 2013 kuntien irtisanomiset ovat nousseet huomattavasti, eivätkä ne ainakaan toistaiseksi ole kääntyneet laskuun. Taulukko kuitenkin ei paljasta toista oleellista lukua eli kuntien lomautusten määrää. Lomautusten trendi seuraa melko tarkasti irtisanomisista. Vuosi 2014 oli kuntien lomautuksissa lukumäärällisesti

suurin sitten vuoden 1998. Tuolloin Suomen kunnat joutuivat lomauttamaan yhteensä yli 14 000 työntekijää. (Kuntatyöntantajien www-sivut 2014)

Irtisanomiset tuotannollisista ja taloudellisista syistä kunta-alalla 1992 - 2015 (osuus henkilöstöstä, %)(v. 2015 arvio)

(Kuntatyöntantajien www-sivut 2014)

Luonnollisesti koko Suomen valtion harmaan talouden vuoksi menettämät verotulot vaikuttavat monimuotoisesti Satakunnankin arkeen. Kansantaloudelliset vaikutukset keskittyvät kappaleeseen 4.2.

6.4.2 Kilpailun vääristyminen

Rakennusosalalle on ominaista raju hintakilpailu. Pienikin mahdollisuus alentaa hintoja on rakennusalan yrityksille suunnaton etu kilpailussa (Immonen, M 2012). Kilpailuaseman parantaminen on rakennusosalalla merkittävä syy vilpilliseen toimintaan.

Harmaan talouden tavoite on pohjimmiltaan tuoda yritykselle lisää varallisuutta. Vilpillisin keinoin hankittu ylimääräinen raha mahdollistaa sen, että yritys voi pyytää asiakkailtaan alhaisempia hintoja rehellisiin kilpailijoihin nähden. Täten epärehellisesti toimivalla yrityksellä on huomattavasti rehellistä yritystä paremmat mahdollisuudet saada asiakkaita. (Silomäki, K. 2015)

Yksinkertainen esimerkki vilpillisestä kilpailuaseman parantamisesta on alv:n jättäminen pois laskusta pimeänä suoritettavan maksun avulla. Yleinen arvonnäköalavaro

on Suomessa 24 %. (Veronmaksajien www-sivut 2015) Esimerkkitapauksessa yritys tekee asiakkaalleen työn, josta sen tarvitsee saada 1 000 euroa kattaakseen henkilöstökulunsa ja työhön käytetyt materiaalit. Yrityksen on tämän summan päälle lisättävä laskuttamaansa hintaan arvonlisävero. Lopulliseksi hinnaksi muodostuu siis 1 240 euroa. Vilpillisesti toimiva yritys taas vastaanottaa maksun pimeästi jättäen sen kirjanpitoonsa ulkopuolelle. Tällöin sen ei tarvitse lisätä laskuun ylimääräistä alv:a. Näin epärehellisesti toimivan yrityksen hinnaksi muodostuu 1 000 euroa. Kilpailutilanteessa on helppo päätellä, että vilpillinen yritys on matalamman hintansa ansiosta huomattavasti vahvemmassa asemassa. (Immonen, M 2012)

Hintoihin pohjautuvaan kilpailuun ei aina liity tietenkään vilppi. Rakennusosalalla, samoin kuin monilla muilla aloilla, suurilla yrityksillä on usein mahdollisuus tarjota alhaisia hintoja suhteessa pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yrityksiin). Tällöin pk-yritykset tarvitsevat jonkinlaisen edun kilpaillakseen hinnoissa suurten yritysten kanssa. (Pekkarinen, S 2013)

Esimerkiksi kunnallisilla palvelun tilaajilla on veloitteenaan julkisia rakennusurakoita koskeva kilpailutuslaki. Lain mukaan valtion ja kuntien viranomaisten ja muiden hankintayksiköiden on kilpailutettava hankintansa. Lain tarkoituksena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, mutta laki myös painostaa yrityksiä panostamaan entisestään ennen kaikkea alhaisiin hintoihin tuotteiden ja palveluiden laadun kustannuksella. (Finlexin www-sivut) Julkiset hankkeet ovat usein melko suuria ja sen vuoksi tärkeitä pk-yrityksille. Kilpaillakseen näistä pk-yritykset tarvitsevat keinoja laskeakseen hintansa suurempien yritysten tasolle. Tämä ajaa osaltaan jotkut turvautumaan vilpillisiin toimiin. Näin ollen järjestelmä jollakin tasolla suosii epärehellistä toimintaa taitavuuden ja tehokkuuden kustannuksella. (Kalliokoski, M 2013)

Laittomien keinoin hintojen alas painaminen vääristää koko rakennusalan kilpailua. Hinnat, joita pidetään kilpailukykyisinä, eivät vastaa hintoja, jotka alan yritykset pystyisivät todellisuudessa tarjoamaan. (Silomäki, K. 2015)

6.4.3 Tuotteen laadun heikkeneminen

Kuten sivuten jo mainitsin, vilpillinen ja väkipakolla alas poljettu hinnoittelu vaikuttaa myös tuotteiden ja palveluiden laatuun. Kun ainoa tavoite on saada kustannukset mahdollisimman alas, ei laadukkaille materiaaleille, ammattitaitoiselle työvoimalle ja huolelliselle suunnittelulle ja toteuttamiselle jää enää yhtä paljon jalansijaa. (Kalliokoski, M 2013)

6.4.4 Rikokset edesauttavat muita rikoksia

Yksi harmaan talouden ikävimmistä vaikutuksista on sen luonne luoda lisää harmaata taloutta. Niin kuin monissa läpi käymissäni esimerkkitapauksissa, rakennusalan vilpilliset yritykset harvoin sortuvat vain yhteen rikokseen. Toisella rikoksella yritykset peittelevät toista ja rahoittavat toista rikosta. (Silomäki, K. 2015)

Yleisin jo muutamaan kertaan ilmi tullut esimerkki on pimeän työvoiman rahoittaminen muulla harmaalla toiminnalla. Pimeät palkat on maksettava joillakin kirjanpidon ulkopuolisella varoilla, ja esimerkiksi kuittikauppa luo siihen keinot. Myös bulvaanien käyttö on usein seuraus jostakin aiemmasta rikoksesta. Jos aiemman rikostaustan omaava henkilö on esimerkiksi tuomittu liiketoiminta kieltoon, ja hän haluaa harjoittaa yritystoimintaa, on hänen sorruttava laittomuuteen kuten käyttämään bulvaania asemastaan. (Silomäki, K. 2015)

Lakia laiminlyövät yritykset usein myös menevät halvimman ja helpoimman kautta työsuhteasioissa. Tämä korostuu rakennusalalla työsuojelusta, ja erityisesti työolosuhteista, piittaamattomuutena. Laki velvoittaa työnantajaa työntekijöidensä turvallisuudesta, ja työturvallisuus on suuressa roolissa rakennustyömailla. Tietysti, jos koko työsuhde perustuu pimeään työhön, ei työsuojelun voi odottaakaan olevan lain vaatimalla tasolla. (Silomäki, K. 2015)

7 LOPUKSI

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuskenttänä Satakunta ei merkittävästi eroa muusta Suomesta. Niin haastattelemani Verohallinnon edustajan kuin talousrikospoliisin tutkinnanjohtajan mukaan rakennusalan yritysten rikokset painottuvat hyvin pitkälti samoihin muotteihin maan joka kolkassa. Merkittävimpiä yksilöllisiä piirteitä Satakunnassa liittyen rakennus- alalla vilpillisesti toimiviin yrityksiin ovat paljon julkisuutta saaneet kuittikauppata- paukset sekä niin ikään julkisuudessa esillä ollut Eurajoen Olkiluoto 3 – rakennus- hanke. Erityisesti ydinvoimalan rakennushanke on tarjonnut työhöni huomattavasti materiaalia sen tuomien monimuotoisten haasteiden ansiosta.

Harmaan talouden vaikutuksista päällimmäisenä, jopa itsestään selvänä, mainitaan lä- hes poikkeuksetta valtion menettämät verotulot. Suomen valtio menettää vuosittain harmaan talouden ansiosta verotuloja arvioista riippuen sadoista miljoonista jopa mil- jardeihin euroihin, mikä koskettaa jokaisen suomalaisen arkipäivää. Kuitenkin jopa menetettyjä verovaroja pahempana harmaan talouden vaikutuksena jotkut pitävät kil- pailutilanteen vääristymistä. Epäreilu kilpailuasetelma luo ahdinkoa pk-yrittäjille, jotka yrittävät kilpailla rajallisilla resursseilla, mikä puolestaan madaltaa vilpillisen toiminnan kynnystä.

Erityisesti Verohallinnon (yhteistyössä muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa) toteuttamat uudistukset, kuten veronumero, käännetty arvonlisävero ja ilmoitusvelvol- lisuus, ovat olleet merkittäviä tekijöitä rakennusalan harmaan talouden kartoittami- sessa, kitkemisessä ja ennen kaikkea ennaltaehkäisemisessä. Uudistukset ovat suhteel- lisen tuoreita, joten niiden luoma hyöty ei välttämättä vielä pääse täysin oikeuksiinsa. Esimerkiksi Verohallinnolle kuukausittain lähetettävien työntekijäilmoitusten pakolli- nen sähköinen formaatti on osoittautunut monelle erityisesti vanhemman polven yri- tykselle haasteelliseksi puhtaasti teknisistä syistä. Tämä on näin ollen pakottanut Ve- rohallintoa keskittämään toistaiseksi työpanostaan enemmän neuvovaan suuntaan. Tu- levaisuudessa oletettavasti asia korjaantuu ihmisten oppiessa ja omaksuessa uudet käy- tännöt.

Keskustelua työni aiheesta ei kentältä ainakaan puutu. Foorumeista kattavin lienee internet ja sen mahdollistama sosiaalinen media, josta löytyy satoja, ellei tuhansia, artikkeleita koskien rakennusalan yritysten talousrikollisuutta. Työssäni käytetyt lähteetkin painottuvat vahvasti internet-artikkeleihin ja – julkaisuihin. Harmaan talouden ongelma on noteerattu myös päättäjien ja viranomaisten toimesta kattavasti, ja sitä vastaan on käyty monimuotoisesti. Positiivista on myös resurssien suuntaaminen kamppailuun harmaata taloutta vastaan.

Rikoksista tuomioita jakaessamme on kuitenkin aina muistettava asian toinen puoli. Niin yksityishenkilöt kuin yritykset saattavat sortua vilpilliseen toimintaan vahingossa tai pakon edessä. Asiaa on ajateltava esimerkiksi pk-yrittäjän näkökannalta, joka tekee kaikkensa pystyäkseen kilpailemaan hinnoissa suurten mahdollisesti monikansallisten yritysten kanssa. Samoin on yritettävä ymmärtää työntekijää, jonka on heikon työmarkkinatilanteet johdosta tehtävä työtä mitä on tarjolla, oli se sitten pimeää tai ei.

Tämäkään asia ei ole aina täysin mustavalkoinen. Toki iso osa vilpillisesti toimivista yrityksistä perustavat toimintansa puhtaasti ahneudelle, ja Suomessa rikoksesta saa rangaistuksen motiivista huolimatta. On kuitenkin pidettävä mielessä, että usein olosuhteet sanelevat ehdot.

7.2 Työn arviointi ja tulosten luotettavuus

Haastateltaviltani saamien vastausten sekä muiden lähteideni yhtäläisyyksien vuoksi pidän tutkimustuloksia luotettavina. Kuten laadullisessa tutkimuksen luotettavuuteen edellytetään, monista eri lähteistä tulisi saada samankaltaisia tuloksia. Lievä pelkoni oli työtä aloittaessani, että joudun yleistämään paljon, ja etten saisi tarpeeksi yksityiskohtaista tietoa puoltamaan tutkimustani. Tutkimustulokseni jäivätkin paikoin hieman pintapuoliselle tasolle.

Uskon työni auttavan lukijaa saamaan yleiskuvaa koko rakennusalan harmaasta taloudesta sekä Satakunnan alueesta. Onnistuin itse saamaan hyvän kuvan Satakunnan rakennusalan vilpillisestä toiminnasta, ja uskon työni auttavan myös lukijaa saamaan yleiskuvaa Paitsi Satakunnan alueen niin myös koko Suomen rakennusalan harmaasta taloudesta.

Työni teoriaosuus muodostui melko laajaksi, mikä oli odotettavissakin, ja osittain tietoinen valinta. Lukijan tarvitsee ymmärtää kattavasti teoria, jotta hän saa täyden käsityksen tutkimustuloksista käytännössä.

Uskon, että Satakunnan Rakennusliiton aluejärjestö löytää työlleni käyttöä. Opinnäytetyöni tekee halutun selvityksen Satakunnan tilanteesta, ja löytää vastaukset haluttuihin kysymyksiin. Olisin toivonut kuitenkin pääseväni hieman syvemmälle, ja toivoin löytäväni hieman enemmän yksilöllisiä tekijöitä alueelle. Tämä osoittautui hyvin haastavaksi, sillä kaikkien lähteideni mukaan Satakunnan alueella ei ole kovin paljon ominaispiirteitä rakennusalan talousrikollisuuden suhteen muuhun Suomeen nähden.

8 LÄHTEET

OK-Opintokeskuksen www-sivut. Viitattu 19.10.2015. www.ok-opintokeskus.fi/node/120

Virtual Statistics www-sivut. Viitattu 19.10.2015 www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/

Kankaanranta, T. & Muttilainen, V. 2010. Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu.

Inspirans Oy, 2014. Kvalitatiivinen tutkimus luo aina uutta. <http://www.inspirans.fi/kvalitatiivinen-tutkimus/>

KvaliMOTV, Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_1.html

Verohallinnon www-sivut 2011. Viitattu 14.9.2015. www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Kausiveroilmoitus

Verohallinnon www-sivut 2014, Viitattu 22.8.2015. www.vero.fi

E-conomicin www-sivut. Viitattu 14.9.2015. www.e-conomic.fi/kirjanpito-ohjelma/sanakirja/ennakonpidatys

Eläketurvakeskus, Lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut Suomessa 2015. Viitattu 15.9.2015. www.etk.fi

Infopankin www-sivut 2014. Viitattu 25.8.2015. www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/tyo-ja-yrittajyys/verotus/pimea-tyo

Työmarkkina-avaimen www-sivut. Viitattu 12.6.2015. www.tyomarkkina-avain.fi/J30/tyosuhde

Luhtanen, R. 2010. Rakennustyön lait. Helsinki. Edita Publishing Oy.

Suomen Palkanlaskenta Oy:n www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. www.palkkaus.fi/Cms/Articles/Tyonantajan_velvollisuudet

Suomen Palkanlaskenta Oy:n www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. www.palkkaus.fi/Cms/Articles/Tyon_turvallisuus/

Asianajotoimisto Finsta Oy: www-sivut. Viitattu 12.5.2015. www.xn--tysopimuslaki-jmb.fi/tietoa/kasitteita/Ty%C3%B6ntekij%C3%A4n+velvollisuudet

Suomen Yrittäjien www-sivut. Viitattu 12.6.2015. www.yrittajat.fi/fi-FI/tyonantajanabc/tyoehtosopimukset/

Pesonen R. 2011. Hei me osataan – yksinkin!. Rakennusmaailma 32-35

Verohallinnon www-sivut 2014. Viitattu. 25.8.2015. www.vero.fi/download/Harmaa_talous_2014/...3A2D.../10097

Silomäki, K. 2015. Tutkinnanjohtaja. Lounais-Suomen poliisin talousrikososasto. Haastattelu 19.8.2015

Lehtinen, T. 2015. Verohallinto. Haastattelu 23.9.2015

Kalliokoski, M. 2013. Harmaan talouden ikävin seuraus on epäreilu kilpailu. Helsingin Sanomat. www.hs.fi/paakirjoitukset/a1362632154316

Verohallinto 2012, Harmaan talouden selvitysyksikön raportti 2012

Granath, J. 2015. Yritysten verovelat jo yli kolme miljardia euroa – harmaan talouden ehkäisyvälineet krotilla. Yle. yle.fi/uutiset/yritysten_verovelat_jo_yli_kolme_miljaridia_euroa__harmaan_talouden_ehkaisyvalineet_kortille/8322767

Rakennusteollisuuden www-sivut. 12.9.2015. www.rakennusteollisuus.fi/Tietoa-alasta/Tyoelama/Tietoja-tyovoimasta-rakennusalalla/

SAK ry:n ja Pro ry:n www-sivut 2013. Viitattu 12.9.2015. www.vuokraty-oopas.fi/fi/maaritelmiä.html

Nupponen, S. 2011. Älä auta naapuria näin. Taloussanomat. www.taloussanomat.fi/harrastukset/2011/04/30/ala-auta-naapuria-nain/20116016/139

- Kilpailu- ja kuluttajaviraston www-sivut 2013. Viitattu 8.7.2015. www.kkv.fi
- Suomen Yrittäjien www-sivut 2014. Viitattu 12.5.2015. www.yrittajat.fi/fi-FI/tyonantajanabc/tyonantajamaksut/tarkeitalukuja/
- Hentonen, K. 2015. Hallituksen puheenjohtaja, Rakennusliiton Satakunnan aluejärjestö. Haastateltu 26.5.2015
- Musta tulevaisuus –www-sivut. Viitattu 12.9.2015. www.mustatulevaisuus.fi/fi/seurauksia
- Minilex www-sivut. Viitattu 12.9.2015. www.minilex.fi/a/bulvaanin-vastuu-sopimus-suhteessa
- Työsuojeluhallinnon www-sivut. Viitattu 20.8.2015. http://www.tyosuojelu.fi/upload/Poliisi_harmaan_talouden_ehkaisijana_28102013.pdf
- Verohallinnon www-sivut 2014. Viitattu 29.8.2015. www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Ulkomainen_yritys_Suomessa
- Verohallinnon www-sivut 2014. Viitattu 29.8.2015. www.vero.fi/download/Harmaa_talous_2014/...3A2D.../10097
- Verohallinnon www-sivut 2012. Viitattu 28.7.2015. www.vero.fi/veronumero
- Verohallinnon www-sivut. Viitattu 17.8.2015. www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Muita_ohjeita/Veronumero__ohje_rakennusalan_tyontekijo%2820240%29
- Rakennusliiton www-sivut. Viitattu 26.6.2015. rakennusliitto.fi/tyontekija/tyossa-rakennusalalla/veronumero/
- Rakennusteollisuuden www-sivut. Viitattu 26.6.2015. www.rakennusteollisuus.fi/Tietoa-alasta/Harmaan-talouden-torjunta/Kaannetty-arvonlisaverovelvollisuus/
- Verohallinnon www-sivut. Viitattu 12.9.2015. [www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Medialle/Lehdistotiedotteet/Verohallinnon_Raksahanke_paljasti_tehokk\(32210\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Medialle/Lehdistotiedotteet/Verohallinnon_Raksahanke_paljasti_tehokk(32210))

Happonen, P. 2011. Talousrikollisille vaaditaan kovempia rangaistuksia. Yle. www.yle.fi/uutiset/talousrikollisille_vaaditaan_kovempia_rangaistuksia/5410160

Varjonen, J. 2015. Satakunnan heikot rakennusalan näkymät yllättivät rakentajatkin. Satakunnan Kansa. m.satakunnankansa.fi/satakunta/satakunnan-heikot-rakennusalan-nakymat-yllattivat-rakentajatkin?v=1

Simola, K. 2015. Rakennusala elpyi: Alan konkurssit vähenivät alkuvuonna eniten. Satakunnan Yrittäjät. <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/satakunnanyrittajat/tiedote/uutisarkisto/rakennusala-elpyi-alan-konkurssit-vahenivat-alkuvuonna-eniten>

Rakennuskassan www-sivut 2015. Viitattu 22.8.2015. www.rakennuskassa.fi/download/2015/maaliskuu_2015/Satakunta.pdf

Lehtojoki, I. 2012. Miljoonien kuittibisneksestä kahdeksan liiketoimintakieltoa. Satakunnan Kansa

Aalto, H. 2012. Duunarijutun päätekijöille soi kalteriblues – vangittiin heti. Satakunnan Kansa

MTV:n www-sivut 2009. Viitattu 22.8.2015. www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/po-riissa-selvisi-taas-jattimainen-rakennusalan-kuittikauppa/2042590

Satakunnan Kansan www-sivut 2014. Viitattu 22.8.2015. www.satakunnankansa.fi/Satakunta/1194943845008/artikkeli/jujo+thermalin+johto+sai+sakkoja+ymparistorikoksesta.html

Satakunnan Kansan www-sivut 2014. Viitattu 22.8.2015. <http://www.satakunnankansa.fi/Satakunta/1194904933902/artikkeli/jvpeura+oyn+ohijuoksutukset+syyteharkintaan.html>

Laakso, A. 2015. Kokemaenjoen nikkelpäästöt syyteharkintaan – 66 tonnia nikkeliä tehtaalta jokeen. Yle. http://yle.fi/uutiset/kokemaenjoen_nikkelipaasto_syyteharkintaan__66_tonnia_nikkelia_tehtaalta_jokeen/8084309?ref=leiki-uu

Meritähti, P. 2014. Harjavallan nikkelpäästö Suomen suurin. Yle. www.yle.fi/uutiset/harjavallan_nikkelipaasto_suomen_historian_suurin/7346300

Suni, K. 2012. Puolalaisten työsyrynnästä tuomiot euralaisyrittäjille. Satakunnan Kansa. www.satakunnankansa.fi

Ydinvoima.fi www-sivut. Viitattu 29.8.2015. www.ydinvoima.fi/ydinvoima-suomessa/olkiluoto/

Akimo, M. 2014. Kuntien lomautukset ja irtisanomiset ovat hurjassa kasvussa. Kaleva. www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/kuntien-lomautukset-ja-irtisanomiset-ovat-hurjassa-kasvussa/657609/

Kuntatyönantajien www-sivut 2014. Viitattu 28.8.2015. www.kuntatyonantajat.fi/fi/ajankohtaista/tilastot/henkilosto/lomautukset/Sivut/default.aspx

Immonen, M. 2012. Harmaan talouden torjunta rakennusalalla. Länsi-Uudenmaan poliisilaitos. <http://docplayer.fi/1126921-Harmaan-talouden-torjunta-rakennusalalla-minna-immonen-rikoskomisario-lansi-uudenmaan-poliisilaitos-8-11-2012.html>

Veronmaksajien www-sivut 2015. Viitattu 20.8.2015. www.veronmaksajat.fi/luvut/tilastot/kulutusverot/arvonlisaverot/

Pekkarinen, S. 2013. Kuntien hankintojen kilpailutus närästää yrittäjiä. Yle. www.yle.fi/uutiset/kuntien_hankintojen_kilpailutus_narastaa_yrittajia/6566271

Finlexin www-sivut. Viitattu 20.7.2015. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348

Rakennusliiton Facebook-sivut. Viitattu 29.10.2015. www.facebook.com/Rakennusliitto/info